

Opdragelsens dilemma

En psykoanalytisk analyse af den anerkendende pædagogik

Roskilde Universitet

Fagmodulprojekt i Pædagogik og Uddannelsesstudier

31. maj 2023

Antal tegn: 109.466

Gruppemedlemmer:

Anne Christine Rosendahl 71033

Nadja Sommer 70615

Vejleder:

Thomas Gitz-Johansen

Abstract

Upbringing is the foundation of how we grow as people. This is where we get socialized into society and become self-reliant individuals. Today's upbringing is dominated by an acknowledged pedagogical approach, however, at the same time less children and teenagers are thriving. Throughout this project we will examine if there is a correlation between the current pedagogical approach to upbringing and the problems which children and teenagers are experiencing these days. In this project we will be looking at selected discourses as examples of the acknowledged pedagogic approach, and through a psychoanalytic perspective, examine if the current approach is the best method during a child's upbringing, or if it's one of the factors leading to today's children and teenagers not thriving in society.

What we discovered was that the pedagogical approach and psychoanalysis in many ways are contradictory. The purpose of the pedagogical approach is to support the child's development, whereas the Freudian perspective is centered around suppressing the child's inherent urges. From a Freudian perspective it can be concluded that there are parts of the current pedagogical approach which fails to provide children with what they need. The ideal approach to upbringing might be found somewhere in the middle, in what we would call the authentic upbringing. Meaning, an upbringing which accepts the child exactly as they are, and which provides a space for all their feelings, frustrations and aggressions. Only by allowing the child to feel their feelings, can we possibly help children and teenagers to better thrive in society for generations to come.

Indhold

Indledning	4
Problemformulering:.....	6
Videnskabsteoretisk fundament.....	7
Teori.....	9
Sigmund Freud.....	9
Den topografiske personlighedsmodel	10
Overjeg'et og jeg-idealet:	10
Jeg'et:.....	11
Det'et:	12
Ødipuskomplekset	13
Opdragelsens fortrængning.....	14
Den anonyme autoritet.....	16
Jesper Juul.....	19
Metode	21
Empiri	22
Instagram opslag fra Blackbird Institute.....	22
Instagram opslag 1:	22
Instagram opslag 2:	23
Intragram opslag 3	24
Læreplaner fra to vuggestuer	24
Vuggestuen Carl Nielsen	25
Usserød vuggestue	25
Erik Sigsgaard.....	26
Analysestrategi	27
Analyse	28
Instagram opslag 1	28
Instagram opslag 2	31
Instagram opslag 3	35
Analyse af vuggestuers læreplaner	36
Vuggestuen Carl Nielsen	36
Usserød Vuggestue	37
Analyse af Sigsgaard	39
Sigsgaard børnesyn vs. Freuds børnesyn.....	39
Pædagogikkens formål.....	39
Konklusion.....	41

Litteraturliste.....44

Indledning

Opdragelsen er vores fundament som mennesker. Det er her vores værdier grundlægges, her vores identitet udvikles og her vores karakter dannes. Det er en proces hvor vi som børn, gennem støtte fra forældre og andre omsorgspersoner, socialiseres ind i samfundet og på sigt udvikler os til at blive selvhjulpne individer. Opdragelsen er således rammesættende for vores fremtidige tilværelse og har afgørende betydning for, hvordan vi udvikler os som mennesker.

Opdragelsen har ændret sig meget i den vestlige verden i takt med samfundets udvikling, og er stadig i dag i en konstant forandring. Engang var opdragelsen præget af en autoritær tilgang, hvor børn skulle ses, men ikke høres. Det var en undertrykkende opdragelsesform præget af påbud og restriktioner. Der var et tydeligt hierarki, hvor børn skulle rette sig ind efter de voksne, og var de uartige var fysisk afstraffelse ikke en ualmindelig konsekvens (Varming 2016). Med udviklingen mod det senmoderne samfund i 1960erne sker et opbrud med traditionelle livsmønstre, som medfører ændringer på alle samfundsområder (Jørgensen 2017a, s.47-48). Ungdomsoprøret skaber et opbrud mod autoriteter og kvindefrigørelsen medfører flere kvinder på arbejdsmarkedet, som danner fundament for udviklingen af nye familiemønstre (Jørgensen 2017a, s.49). Familien som institution er ikke længere begrænset af den traditionelle *kernefamilie*. Begge forældre kommer på arbejdsmarkedet, antallet af skilsmisser stiger og eneforsørgerfamilier samt sammenbragte familier bliver mere udbredt. Den accelererende samfundsudvikling skaber et øget behov for daginstitutioner, og børn begynder at opholde sig længere tid uden for hjemmet. Det medfører, at opgaven om at opdrage børn bliver delt mellem familien og institutionerne (Jørgensen & Christensen 2011, s.33).

De strukturelle ændringer i samfundet medfører et naturligt kulturskifte i opdragelsen. Opdragelsen udvikler sig til en demokratisk, udviklingsstøttende og autoritativ opdragelse, hvor barnet oplever en større grad af medindflydelse og frihed (Jørgensen 2017a, s.65-66). Omkring årtusindskiftet vinder begrebet *anerkendende pædagogik* frem, og bliver definerende for den pædagogiske praksis både i hjemmet og institutioner. Formålet med den anerkendende pædagogik er at anerkende og respektere individet, som det er (Jensen 2005) (Lyng 2008, s.12). Det kommer til udtryk ved, at barnet bliver mødt med omsorg, og bliver set og hørt for de ting det ønsker (Jensen 2005) (Lyng 2008, s.16). Det er en inkluderende pædagogik baseret på rummelighed og inklusion, som fokuserer både på det enkelte barn, men også i en relation til fællesskabet (Lyng 2008, s.16). Den anerkendende pædagogik har således det ønske at fremme hvert enkelt barn og dets udvikling gennem forståelse og anerkendelse og ved at barnet føler sig set og hørt (Lyng 2008, s.16). En undersøgelse foretaget af BUPL i 2009 viste at 70%

af landets kommuner anvendte anerkendende pædagogik som pædagogisk praksis i daginstitutionerne (Kamp 2009).

Som Per Schultz Jørgensen beskriver, er den moderne opdragelse i dag den mest børnevenlige nogensinde (Jørgensen 2017b, s.67). Opdragelsen burde være bedre end den hidtil har været, og trivselen burde derfor være højere end nogensinde, men det er langt fra den udvikling vi ser. Studier viser derimod at mistrivsel blandt børn og unge er stigende (Jeppesen et al. 2020). En undersøgelse foretaget af VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for velfærd viser, at der blandt de 15-19årige er sket en stigning i oplevelsen af mistrivsel fra 2009 til 2017 i form af ensomhed, lav livstilfredshed, psykiske lidelser og psykosomatiske symptomer (Ottosen et al. 2022). En rapport fra Vidensråd for forebyggelse (2021) viser at mindst 16% af de 0-9årige oplever betydelige mentale helbredsproblemer, og at 8% af børn bliver diagnosticeret med en psykisk sygdom inden de fylder 10 år (Holstein et al. 2021). En anden rapport fra Vidensråd for forebyggelse (2020) viser at der er høj forekomst af psykiske sygdomme og selvrapporterede mentale helbredsproblemer blandt børn og unge (10-24årige) og at denne er stigende sammenlignet med tidligere år (Jeppesen et al. 2020). Ifølge Den Nationale Sundhedsprofil 2021 (Sundhedsstyrelsen 2022) har hver tredje kvinde (34,4%) i aldersgruppen 16-24 år en lav score på den mentale helbredsskala og hver femte mand (21,2%) (Sundhedsstyrelsen 2022 s.30).

De undersøgelser indikerer et massivt samfundsproblem, da mentale helbredsproblemer og mistrivsel kan have alvorlige konsekvenser for et barns videre udvikling. Studier viser, at fundamentet for god mental sundhed starter i barndommen, men hvad er det så der går galt? Hvorfor er mistrivsel så høj blandt børn og unge i dag, når opdragelsen i teorien burde være blevet bedre? Vi anerkender, at der er mange forskellige faktorer, som påvirker et menneskes psykiske trivsel. Alligevel stiller vi os nysgerrige ved, om en del af svaret findes i opdragelsen? Er der noget ved den anerkendende pædagogiske praksis, som er præget af kærlighed og omsorg for barnet, men som ikke giver børnene den indre styringssans de har brug for, til at kunne navigere selvstændigt i det samfund vi lever i?

For at undersøge det perspektiv vil vi i projektet vende blikket mod psykoanalysen. Psykoanalysen har haft afgørende indflydelse på udviklingspsykologien og den generelle forståelse af børn og opdragelse, og har op gennem det 20. århundrede været den mest dominerende psykologiske retning (Køppe 2014, s.362). De seneste år har psykoanalysen dog mistet meget af sin anerkendelse og der er i dag delte meninger om hvorvidt psykoanalysen

bør betragtes som en universitetsvidenskab (Ebdrup 2015). Vores egen erfaring er ligeledes, at det er meget begrænset hvad vi, som studerende i Psykologi og Pædagogik og Uddannelsesstudier, er blevet præsenteret for psykoanalysen gennem vores uddannelse. Til trods for det ser vi et potentiale i Freuds psykoanalytiske teori, ift. at bidrage med nogle interessante perspektiver på opdragelsen i dag. Grundlaget for Freuds teori var at finde en årsag til subjektets udvikling af neuroser. Hvad han fandt var, at disse havde deres ophav i barndommen og i opdragelsen. Freuds begreb 'neuroser' kan i dag oversættes til at betegne lettere psykiske lidelser i subjektet såsom OCD, angst, fobier og depression. Dvs. psykiske lidelser hvor subjektet fortsat er i en bevidst tilstand og hvor kun dele af personligheden er påvirket af lidelsen, modsat eksempelvis en psykose (Rosenberg 2023). Freuds teori baserer sig således på at forstå mistrivlsen hos mennesket, og at undersøge om der er en sammenhæng mellem et menneskes psykiske helbred og dets opdragelse.

Vi er derfor interesserede i at undersøge, om vi med udgangspunkt i psykoanalysen kan frembringe nye perspektiver på opdragelsen, som den tager sig ud i dag. Måske der findes nogle svar i psykoanalysen, som kan være anvendelige til at forstå de udfordringer, vi som samfund står overfor, hvor mistrivlsen blandt børn og unge er højere end nogensinde. For at undersøge det vil vi tage udgangspunkt i den diskurs, vi oplever der bliver skabt omkring, hvad der er *den gode opdragelse* i dag. Vi vil udvælge elementer af den diskurs vi ser i samfundet, og med udgangspunkt i psykoanalytisk teori undersøge opdragelsen som et kulturelt fænomen. Det leder til nedenstående problemformulering.

Problemformulering:

Ud fra et psykoanalytisk perspektiv er vi interesseret i at undersøge om den anerkendende pædagogik er den bedste opdragelsesform for nutidens børn, eller om den er en medvirkende faktor til den øgede mistrivsel blandt børn og unge.

Videnskabsteoretisk fundament

I det forestående afsnit præsenteres psykoanalysen som det videnskabsteoretiske fundament, der danner baggrund for det foreliggende projekt.

”(...) intet, som mennesker udretter eller foretager sig, er forståeligt uden psykologiens hjælp (...)” (Freud 2004, s.467)

Psykoanalysen blev grundlagt af Sigmund Freud (1856 – 1939) i 1880erne og 1890erne, og er siden, da blevet den mest udbredte psykologiske teori inden for humanvidenskaben (Køppe 2014, s.352, 349). Psykoanalysen startede som en psykoterapeutisk behandlingsform i ønsket om at behandle menneskers neuroser gennem en særlig form for samtaleterapi. Siden har den udviklet sig til en psykologisk teori om det menneskelige subjekt og den kultur der omkredser det, og med tiden udviklet sig til sin egen forskningsmetode (Køppe 2014, s.352, 353). At benytte sig af en psykoanalytisk tilgang er således at påtage sig et særligt syn på verden og en bestemt måde at forstå subjektet, samfundet og kulturfænomener. Psykoanalysen har gennem tiden været tilknyttet mange forskellige retninger inden for psykologien, men hører i dag særligt under udviklingspsykologien (Køppe 2014, s.353).

Psykoanalysens genstandsfelt er subjektet, nærmere betegnet psyken (Køppe 2014, s.349). Til trods for at psykoanalysen har sit fundament i patologien, holder den sig ikke kun til en naturvidenskabelig forståelse af psyken. Psyken bliver inde for psykoanalysen betragtet som et selvstændigt genstandsområde med sin egen ontologiske eksistens, og ikke blot som begrænset til biologiske processer (Køppe 2014, s.351). Det er en forudsætning for den humanistiske videnskab, at dens genstandsfelter tilegnes en større ontologisk forståelse end blot deres fysiske eksistens (Køppe 2014, s.351). Psykoanalysen placerer sig således i et spændingsfelt mellem naturvidenskaben, samfundsvidenskaben og humanvidenskaben (Køppe 2014, s.349). Freud udviklede en forståelse af psyken som bestående af en bevidst og en ubevidst del (Rasmussen 2010, s.14). Derudover retter psykoanalysen sig mod de kulturer som subjektet skaber og indgår i, og psykoanalysen er derfor også anvendelig til at analysere på kulturfænomener og deres betydning for samfundet (Køppe 2014, s.349, 353). Vi vil i dette projekt anvende psykoanalysen dels til at opnå en forståelse for, hvordan opdragelsen har en indvirkning på det enkelte subjekt, men også for at få en forståelse for hvordan denne opdragelse påvirkes af samfundet og dels influerer tilbage på samfundet.

En af grundstenene i psykoanalysen er Freuds topografiske personlighedsmodel, hvor han inddeler den menneskelige psyke i tre dele: Overjeg'et, jeg'et og det'et (Freud 1962). Disse har hver deres funktion men er samtidig i en uadskillelig relation til hinanden (Køppe 2014, s.357). Med udgangspunkt i denne tredeling af psyken bygger psykoanalysen således på en forståelse af subjektet som bestående af en bevidst og en ubevidst del. Subjektet bliver i psykoanalysen således ikke betragtet som et bevidst, rationelt menneske drevet af sin frie vilje, men derimod som et subjekt drevet af ubevidste faktorer uden for subjektets bevidsthed. Subjektet kan altså tro at det "kender sig selv", men er ifølge psykoanalysen ikke bevidst om de bagvedliggende, ubevidste faktorer som påvirker dets liv (Køppe 2014, s.365, 366). I psykoanalysen vil subjektet ikke kunne stå alene og vil ikke kunne løsrive sig fra de ubevidste, ydre påvirkninger af kultur og samfund (Køppe 2014, s.375). Den interesse for det ubevidste gør sig ikke kun gældende inde for den menneskelige psyke, men er et generelt element i det psykoanalytiske arbejde. Psykoanalysen søges således også at afdække ubevidste strukturer i kulturen og i samfundet (Køppe 2014, s.360).

Til trods for psykoanalysens enorme indflydelse på udviklingspsykologien og den generelle forståelse af børn og opdragelse op igennem det 20. århundrede (Køppe 2014, s.353), er psykoanalysens anvendelighed inden for pædagogikken blevet diskuteret flere gange og meningene er delte (Gitz-Johansen 2011) (Hyldgaard 2010). Forsker og lektor ved RUC Thomas Gitz-Johansen mener, at psykoanalysens teoretiske perspektiver er anvendelige ift. at belyse pædagogiske spørgsmål (Gitz-Johansen 2011, s.23,24). Psykoanalysen er gennem tiden blevet anvendt til at kritisere den autoritære pædagogik og har således inspireret til en reformering af denne mod en antiautoritær pædagogik, det til trods for at Freuds psykoanalyse baserer sig på at fortrængning og driftsundertrykkelse er uundgåeligt for mennesket, og derfor skal tillæres gennem opdragelsens autoritet og grænsesætning overfor barnet (Gitz-Johansen 2011, s.18, 23). Spørgsmålet er dog hvilken form for autoritet der er tale om, og hvordan den kommer til udtryk i det pædagogiske arbejde og opdragelsen. Psykoanalysen kan således også fremstille et kritisk blik på den progressive pædagogik (Gitz-Johansen 2011, s.24).

Psykoanalytiker Cathrine Millot tager et modsat standpunkt og benævner psykoanalysen som "antipædagogisk", i det hun argumenterer for, at der opstår udfordringer, når vi forsøger at forene psykoanalysen og pædagogikken (Millot 2010, s.27). Hendes argument er bl.a. de metodiske udfordringer, der opstår i at psykoanalysen er en teoretisk tilgang og pædagogikken i højere grad en praktisk udførelse (Hyldgaard 2010, s.7). Millot beskriver således psykoanalysen og pædagogikken som antinomiske, forstået på den måde, at de begge er

velbegrundede, men gensidigt udelukker hinanden, samtidig med at de hverken kan udkonkurrere eller overflødiggøre hinanden (Hyldgaard 2010, s.8). Vi vil i dette projekt dykke yderligere ned i spændingsfeltet mellem psykoanalysen og pædagogikken.

Teori

I de forestående afsnit vil vi fremlægge den teori, som vil danne baggrund for vores videre analyse. Først præsenteres Freuds psykoanalyse, da hans teori vil danne de primære rammer for vores analyse. Dernæst præsenteres et kort udvalg af psykoanalytiske perspektiver gennem bl.a. Erich Fromm og Henrik Jensen. Til slut inddrages Jesper Juul som en nyere fortolkning af Freuds teori

Sigmund Freud

Freud var grundlægger af psykoanalysen. Hans arbejde gik på at forstå den menneskelige psyke for derigennem, at behandle menneskers neuroser (Freud 2004, s.467). Freud beskrev disse neuroser som *funktionsforstyrrelser i det psykiske apparat* (Freud 2001, s.57). Han mente, at for at behandle de forstyrrelser var det nødvendigt at forstå, hvorfor de opstår (Freud 2004, s.467), men han anerkendte også, at der ikke findes en simpel sygdomsårsag til, hvorfor et menneske udvikler neuroser og oplever mental lidelse i livet (Freud 2001, s.57).

Gennem sit psykoanalytiske arbejde udviklede Freud en teori om, at menneskets udvikling af neuroser skyldes en konflikt mellem dets iboende natur og samfundets kultivering (Freud 1999). Freud mente, at mennesket har to iboende drifter: Seksualdriften og aggressionsdriften (Freud 2001, s.60) (Freud 1962, s.30). Disse er en naturlig del af mennesket, men står som et modsætningsforhold til kulturen i det civiliserede samfund: ”Gennem kulturudviklingen bliver den individuelle frihed indskrænket, og retfærdigheden kræver, at ingen bliver sparet for disse indskrænkninger” (Freud 1999, s.48). Med begrebet ’kultur’ henvises til de idealer, normer og dyder, som det moderne og civiliserede samfundet er bygget op omkring. For at samfundet kan fungere, er mennesket nødt til at følge disse idealer og normer. Menneskets iboende drifter passer ikke ind i et sådan civiliseret samfund, og er derfor nødt til at fortrænge sine iboende drifter for at tilpasse sig de ydre krav, der stilles fra samfundet: ”Vi er tvunget til at acceptere disse lidelser til at finde os i det uundgåeligt (...) vort legeme, der selv er et stykke af denne natur, vil altid vedblive med forgængelig organisme med begrænsede muligheder for ydelse og tilpasning” (Freud 1999, s.38). Kulturen bliver således en byrde for mennesket og vores skæbne bliver, at vi er nødt til at leve i en konstant fortrængning og driftsafkald. For nogle mennesker bliver den fortrængning for stor og udvikler sig til neuroser som en *erstatningstilfredsstillelse*

fra de fortrængte drifter, dvs. ved at den fortrængte energi kommer til udtryk på en anden måde, end gennem udøvelse af drifterne (Freud 2001, s.58, 60).

Gennem det psykoanalytiske arbejde fandt Freud frem til at kernen til personens neuroser har rødder helt tilbage i den tidlige barndom og opdragelsen, selvom symptomerne først viser sig senere i voksenlivet (Freud 2004, s.467) (Freud 2001, s.58). Det skyldes at barnet allerede i den tidlige barndom og opdragelse skal gennemleve en proces som Freud kalder Ødipuskomplekset, hvor barnet lærer den første nødvendige fortrængning, som får afgørende betydning for dets videre livsførelse.

Den topografiske personlighedsmodel

I den topografiske personlighedsmodel inddeler Freud den menneskelige psyke i 3 dele: Overjeg'et (superego), Jeg'et (ego) og Det'et (id). Disse har hver deres funktion i psyken, men er forbundet og påvirker hinanden (Freud 1962). Freuds teori bygger på den forståelse at kun en mindre del af psyken er bevidst, og at der under det bevidste befinder sig en stor del af psyken, som er ubevidst, men som er med til at styre vores liv (Freud 1962, s.3). Dette forklares med analogien om et isbjerg, hvor den synlige del af isbjerget er det bevidste, hvorimod der under vandet befinder sig en endnu større del af isbjerget, som ikke er synlig, og derfor er ubevidst for mennesket. Ifølge Freud er denne forståelse nødvendig for at opnå den patologiske forståelse og årsag til neuroserne (Freud 1962, s.3). Freud beskriver dog, hvordan tilstande som bevidst og ubevidst ikke er konstante. Noget som er ubevidst for os, kan vi senere blive bevidst om, og modsat noget som vi er bevidst om, kan senere flytte sig til vores ubevidsthed, og derefter igen blive bevidst for os på et senere tidspunkt. Det bevidste og det ubevidste er således ikke statisk men i bevægelse (Freud 1962, s.4). Den tanke, at en stor del af menneskets psyke befinder sig i det ubevidste, ændrer synet på mennesket som et rationelt tænkende væsen drevet af sin fornuft, til i stedet at anerkende at mennesker har iboende drifter, som det skal lære at styre og fortrænge.

Overjeg'et og jeg-idealet

Overjeg'et repræsenterer menneskets samvittighed og er den moralske instans af psyken (Freud 2001, s.84). Det er en højere orden, en indre autoritet af indlærte moraler, normer og idealer, som vi modtager udefra dels gennem opdragelsen, men også gennem samfundets krav og forventninger til, hvordan vi agerer som mennesker. Disse krav og forventninger internaliseres i overjeg'et og påvirker derved vores adfærd og gør at drifterne fra det'et bliver fortrængt.

Barnet fødes ikke med et overjeg, men danner det som en forgrening af jeg'et i barndommen omkring 5 års-alderen (Freud 1962, s.18). I begyndelsen af et barns liv vil overjeg'et, derfor være repræsenteret af forældrenes autoritet og regler for opførsel, men i takt med opdragelsen finder sted udvikler barnet sit eget overjeg og dermed sin egen forståelse for, hvordan det *bør* opføre sig. Jo strengere en opdragelse barnet modtager, jo kraftigere vil overjeg'et styre som en bevidst eller ubevidst samvittighed (Freud 1962, s.24, 25). Overjeg'et udvikler sig dog ofte til en overdreven strenghed inde i barnet, strengere end den opdragelse det har modtaget fra forældrene, og som mennesker er vi så fokuserede på at gøre, som overjeg'et siger i frygten for at miste kærlighed eller accept fra omverdenen (Freud 2001, s.84, 85). Overjeg'et dømmer ikke kun jeg'ets handlinger, men også de eventuelle *forbudte* eller *upassende* tanker og lyster jeg'et har. Det vil sige, vi dømmer ikke kun os selv, for de ting vi gør, men også de tanker og ikke realiserede intentioner vi måtte have (Freud 2001, s.85).

Når overjeg'et er endeligt udviklet internaliseres det som et jeg-ideal inde i mennesket: "When we were little children we knew these higher natures, we admired them and feared them; and later we took them into ourselves" (Freud 1962, s.26). Overjeg'et udvikler sig således fra ikke blot at være et forventningspres mennesket oplever ude fra samfundet, men i lige så høj grad et ideal mennesket opstiller for sig selv indefra. Grundlaget for jeg-idealene dannes i barndommen, hvor forældrene agerer barnets forbillede, men efterhånden udvikler barnet sine egne normer for, hvad der er den "rette" adfærd for det selv (Freud 1962, s.21). Jeg-idealet befinder sig således et sted mellem overjeg'et og jeg'et (Freud 2001, s.85). Jeg-idealet er vores ønskede selv billede, det vil sige de krav og forventninger vi stiller til os selv og søger at realisere. Overjeg'et udvikles med udgangspunkt i Ødipuskomplekset, som barnet skal gennemleve i de første leveår (Freud 2001, s.85), og når barnet lykkes med Ødipuskomplekset udvikles jeg-idealene (Freud 1962, s.24-26).

Jeg'et

Jeg'et er den umiddelbart bevidste del af psyken (Freud 1962, s.7). Jeg'et udvikles i løbet af den tidlige barndom, ved at barnet lærer at adskille sig fra det'et gennem ødipuskomplekset (Freud 2001, s.61). Det er jeg'et der kontrollerer, hvordan vi møder verden, og er således også den del af psyken, hvor vi genkender os selv bedst og det som vi vil beskrive som vores egen selvforståelse (Freud 1962, s.7) (Freud 2001, s.77). Jeg'ets opgave er at balancere de ubevidste impulser og lyster, vi modtager fra det'et mod overjeg'ets krav og forventninger (Freud 1962, s.7, 15). Jeg'et skal forsøge at beregne udfaldet af en bestemt adfærd og afgøre, om det skal

søge at tilfredsstille det'ets behov eller fortrænge det – det som Freud kalder *realitetsprincippet* (Freud 2001, s.77). Jeg'et er så at sige den del af det'et, som er blevet tilpasset og rette til på grund af den ydre verdens indflydelse på, hvordan vi bør agere, som kommer til udtryk gennem overjeg'et. Jeg'et bestræber sig således på at gøre det rette, hvor det'et er drevet af passion og lystprincippet, og jeg'ets opgave bliver at lade realitetsprincippet styre frem for lystprincippet (Freud 1962, s.15). Hvor det'et fokuserer på lyst, fokuserer jeg'et på sikkerhed (Freud 2001, s.77). Jeg'ets opgave er at holde mennesket i live, hvilket ikke er en prioritet i det'et (Freud 2001, s.77,78).

Jeg'ets opgave er således både at balancere de ydre krav og forventninger, som det modtager gennem overjeg'et, der er samfundets moraliserende normer, som tynger jeg'et, men også at håndtere de trusler og driftsimpulser, der kommer fra det ubevidste (Freud 2001, 78). Det er et enormt pres, som skaber en konflikt i mennesket mellem, hvad det af natur har lyst til at gøre og hvad det bør gøre, for at være en del af samfundet. Jeg'et er nødsaget til at fortrænge det'ets drifter, men både en for hård fortrængning og en for let fortrængning kan ende med at skade mennesket (Freud 2001, s.78).

Det'et

Det'et er den ubevidste del af psyken (Freud 1962, s.13), og derfor også den del af psyken, som ikke er i kontakt med den ydre verden (Freud 2001, s.76). Det'et er styret af mennesket iboende drifter: Seksualdriften og aggressionsdriften (Freud 1962, s.16) (Freud 2001, s.76). Det er derfor styret af lystprincippet, og vil altid være styret mod at søge tilfredsstillelse (Freud 1962, s.15) (Freud 2001, s.76). Det'et bliver ikke påvirket af ”logikkens kritiske indskrænkninger” (Freud 2001, s.76). Det'et er ifølge Freud hensynsløst. Det har hverken en samvittighed, yder omsorg eller oplever angst (Freud 2001, s.76).

Freud beskriver, at det ikke muligt for det'et at opnå den ønskede driftstilfredsstillelse, da det vil ”føre til en farlig konflikt med den ydre verden og til undergang” (Freud 2001, s.76). Det er derfor ikke muligt for mennesket at udleve sine drifter, for så vil samfundet ikke fungere, og mennesket ville blive udsendt af omverdenen. Det'et kommer derfor i konflikt med det strenge overjeg, og det bliver jeg'ets opgave at balancere de to. Det medfører en driftsundertrykkelse i Det'et, som skaber en konflikt og et pres i mennesket (Freud 1962, s.14). Freud mener, at det er denne fortrængning inde i mennesket, der er årsag til dets mistriksel og lidelse. Hvis den undertrykkende energi i mennesket ikke har mulighed for at komme til udtryk på anden måde, for eksempel gennem vreden, vil det påvirke mennesket negativt og bringe mistriksel.

Ødipuskomplekset

Som nævnt udvikler barnet overjeg'et, jeg'et og det'et med udgangspunkt i Ødipuskomplekset. Ødipuskomplekset er således en af grundstenene i Freuds psykoanalyse, og er afgørende både i forhold til udviklingen af barnets personlighed, i forhold til forståelsen af det ubevidste, men også i forhold til at forstå neurosernes oprindelse (Olsen 1988, s.11, 31). Ødipuskomplekset finder sted i barndommen, og er ifølge Freud en proces alle børn skal igennem (Freud 2001, s.62). Det fremstår som en konflikt mellem forælder og barn, men er i højere grad en konflikt inde i barnet selv, da barnet skal undertrykke det'et (Olsen 1988, s.11). Ødipuskomplekset omhandler derfor ikke kun forælder-barn-relationen, men bliver således *byggestenene til den kollektive kultur*, da det er gennem ødipuskomplekset at overjeg'et udvikles (Freud 1999, s.7).

Freud udviklede teorien om ødipuskomplekset fra 1896-1932 (Olsen 1988, s.29). Meget kan siges og er allerede blevet diskuteret herom, og en almindelig forståelse af ødipuskomplekset er, at det beskriver en fase i et (dreng) barns liv, hvor det oplever en seksuel besættelse af moderen og oplever et tilsvarende had til faderen. Faderen anses som en rival, der står i vejen for barnets kærlighed til moderen, og ønskes derfor skaffet af vejen, men samtidig lever barnet i frygten for hvad der vil ske, hvis forældrene kender til disse forbudte følelser inde i barnet (Freud 2001, s.64) (Freud 1962, s.21,22). Der er flere lag i Freuds teori om ødipuskomplekset. Vi vil her fokusere på den uundgåelige grænsesætning og fortrængning, der bliver sat for barnet gennem ødipuskomplekset, da denne er særligt interessant i forhold til de aspekter af opdragelsen, som vi er interesserede i at undersøge.

I starten af et barns liv vil det normalt opleve at alle dets behov bliver opfyldt af den primære omsorgsperson - ofte moderen. Barnet vil således søge en form for besættelse af moderen, men efterhånden som barnet bliver ældre må det erkende, at det ikke længere er universets centrum, og at det er nødsaget til at dele moderens opmærksomhed med for eksempel faderen. Barnet vil opleve, at moderen søger sin opmærksomhed mod andet end barnet, og nå til den erkendelse, at det ikke kan få opfyldt sit behov for konstant opmærksomhed, men derimod må fortrænge behovet - en fortrængning som sker ubevidst inde i barnet. Når barnet gennemgår "separationen" fra forælderen, vil det opleve mange forskellige følelser såsom vrede, frustration, had og frygten for at blive ekskluderet. Det er følelser af både kærlighed, had og aggressioner mod den, som tager moderen fra barnet. De følelser skal barnet lære at håndtere og undertrykke for at opføre sig "civiliseret". Det bliver på den måde den første driftsundertrykkelse af det'et, som barnet oplever.

Men at gennemleve ødipuskomplekset og mestre den grad af driftsbeherskelse og social tilpasning i så tidlig en alder, er en udfordring for barnet. Barnets jeg er endnu svagt og ikke færdigudviklet, og barnet vil derfor ikke have den nødvendige robusthed til at stå imod det indre pres fra de iboende drifter fra det'et og de ydre påvirkninger fra overjeg'et. Det at barnet endnu ikke er udviklet til at kunne klare det indre og det ydre pres fører ifølge Freud, til en fortrængning i barnet, som lagrer sig som et traume, der senere kan føre til udviklingen af neuroser (Freud 2001, s.59) (Olsen 1988, s.31). Disse traumatiske oplevelser er ifølge Freud uundgåelige. Alle mennesker vil opleve den fortrængning, da den er nødvendig for at klare sig videre i livet: "Det lille primitive væsen skal i løbet af få år blive et civiliseret menneskebarn og tilbagelægge en uhyre strækning af den menneskelige kulturudvikling i næsten uhyggelig forkortelse" (Freud 2001, s.59). Det er altså i den tidlige barndom allerede nødvendigt for barnet at lære den nødvendige fortrængning af dets drifter, for at kunne tilpasse sig samfundets orden. I overvindelsen af ødipuskomplekset udvikler barnet sit eget overjeg og selvrefleksion, og begynder derudfra selv at foretage en opvejning af det'et og overjeg'et, men som Freud beskriver andetsteds: "Kun en del af denne forandring kan de nå igennem sin udvikling; meget må påtvinges det ved opdragelsen" (Freud 2004, s.469).

Opdragelsens fortrængning

Ifølge Freud er opdragelsens formål at lære barnet at beherske sig selv og dets drifter, og ikke lade disse være styrende for dets adfærd. Som Freud beskriver i sin 33. forelæsning: "(...) selv den mildeste opdragelse kan ikke udøve andet end tvang og indføre indskrænkninger, og ethvert sådan indgreb i barnets frihed må hos dette som reaktion fremkalde tilbøjeligheden til protest og aggression" (Freud 2004, s.450). Hvad Freud beskriver er, at selv hvis man forsøger at opdrage et barn på den mildeste måde og uanset hvor meget kærlighed og anerkendelse den opdragende giver barnet, er det stadig nødt til at lære at undertrykke og kontrollere dets iboende drifter for at kunne tage del i samfundet. Det er ikke muligt at opdrage barnet uden forbud og lade barnet følge sin impulser (Freud 2004, s.470). Det er en uundgåelig betingelse for at det moderne samfund kan eksistere. Hvis vi tillod drifterne at være styrende for vores adfærd, ville vi risikere at leve i en verdensorden, som vi kender det fra dyrenes verden, hvor den stærkeste overlever. Uden det tillærte moralske kompas – overjeg'et – ville det civiliserede samfund kollapse. Men vi betaler en pris. Som Freud udtaler: "Kulturmennesket har byttet et stykke lykkemulighed bort for et stykke sikkerhed" (Freud 1999, s.65). Lykken er den pris mennesket betaler, for at leve i det moderne og civiliserede samfund. Vi har sikkerheden og trygheden,

men vi har ikke vores frie udfoldelse. Jo mere civiliseret et samfund, jo mere skal vi fortrænge og desto mere mistrives vi.

Et lignende perspektiv fremlægger Carsten René Jørgensen, professor på Psykologisk Institut ved Aarhus Universitet, idet han stiller spørgsmål ved om der er en sammenhæng mellem hvor kulturelt udviklet et samfund er og graden af psykisk mistrivsel (Jørgensen 2017b, s.125). Jørgensen anerkender at det ikke er muligt at frembringe et entydigt svar på det spørgsmål, da det empirisk ikke er muligt at tage højde for alle de faktorer som kan påvirke og udvikle psykisk mistrivsel samt at der ikke forefindes konkrete målestandarder for psykiske lidelser. Alligevel trækker han på studier som viser en tydelig sammenhæng mellem ”graden af modernitet og forekomsten af psykiske lidelser” (Jørgensen 2017b, s.126). Et studie af WHO viste bl.a. at i USA opfyldte hver fjerde (25,4%) kriterierne for en psykisk lidelse, hvorimod det i Nigeria kun var hver tyvende (4,7%). Hver femte i USA (18,2%) opfyldte kriterierne for en angstlidelse hvorimod det i Nigeria kun var hver tyvende (3,3%) (Jørgensen 2017b, s.126). Tilsvarende studier viste samme tendens med udviklingen af depression – jo mere et moderne samfund man levede i, jo højere var risikoen for at udvikle depression (Jørgensen 2017b, s.126). Disse studier viser, at der er en forhøjet risiko for at udvikle en psykisk lidelse i et moderne samfund sammenlignet med mindre kulturelt udviklede samfund. Resultaterne er formentlig ikke overraskende, men er alligevel tankevækkende. Det var den samme problematik Freud italesatte, da han skrev ‘Kulturens Byrde’ tilbage i 1929. Årsagen til mistrivsel fandtes ifølge Freud i samfundets civiliserede standarder, men grundlaget for udviklingen af neuroserne havde rødder i opdragelsen. Selvom Freud anerkender at opdragelsen er nødt til at ”hæmme, forbyde og undertrykke” (Freud 2004, s.470) stiller han alligevel spørgsmålet, om det er muligt at reformere en pædagogik, som kan undgå at mennesket mistrives. Om der mon findes en løsning i opdragelsen hvor det civiliserede samfund kan bestå, men hvor mennesket trives:

Hvis opgaven ikke overhovedet er uløselig, må der kunne findes et optimum for opdragelsen: hvorledes denne kan yde mest og skade mindst. Det vil dreje sig om at afgøre, hvor meget man bør forbyde, på hvilke tider og med hvilke midler. (Freud 2004, s.470)

Freud opgav selv projektet om at reformere en opdragelse, som kunne undgå menneskets mistrivsel, men som beskrevet tidligere har psykoanalysen bidraget til at reformere en pædagogik op gennem det 20. århundrede baseret på idealer om frihed, demokrati og selvbestemmelse frem for autoritetens tvang (Gitz-Johansen 2011, s.23) (Fromm 2003, s.17).

Den anonyme autoritet

Psykoanalytiker og social-psykolog Erich Fromm stiller spørgsmål ved den progressive pædagogik, som har udviklet sig gennem det 20. århundrede, og spørger, om en pædagogik uden brug af tvang er en fejltagelse, og om det overhovedet er muligt? (Fromm 2003, s.17). Fromm mente, at autoriteten i den progressive pædagogik ikke var forsvundet, den havde derimod blot ændret sig fra en *åbenlys autoritet* til en *anonym autoritet* (Fromm 2003, s.18). Den åbenlyse autoritet er den form for autoritet, som udøves direkte og eksplicit (Fromm 2003, s.18). Det vil for eksempel sige, hvor den voksne udtrykker direkte, hvad barnet skal gøre, og hvilke konsekvenser der vil være, hvis barnet ikke gør, som der bliver sagt. Den anonyme autoritet derimod er stadig en autoritet, men søger at skjule det (Fromm 2003, s.18). Det kommer f.eks. til udtryk ved at en forælder prøver at påvirke barnet til selv at tro, at det gerne vil gøre, hvad forælderen vil have barnet til at gøre. Hvis barnet derefter ikke gør, hvad forælderen indirekte gerne vil have barnet til, er konsekvensen ligeledes en indirekte konsekvens f.eks. i form af forældrenes dømmende blik eller at barnet får en følelse af ikke at passe ind i fællesskabet (Fromm 2003, s.18). Som Fromm beskriver det: ”Åbenlys autoritet bruger fysisk tvang; anonym autoritet benytter sig af psykisk manipulation” (Fromm 2003, s.18).

Fromm beskriver, hvordan ikke bare opdragelsen, men hele samfundet har udviklet sig til i dag at være præget af en anonym autoritet frem for den tidligere tvangsautoritet (Fromm 2003, s.19). Autoriteten er ifølge Fromm på ingen måde blevet mindre, den er blot blevet reformeret til i dag at basere sig på en form for manipulation af overtalelse og indirekte påvirkning (Fromm 2003, s.19). Dvs. vi er som mennesker i det civiliserede samfund underlagt lige så mange krav, restriktioner, forventninger osv. som tidligere. Vi føler måske vi har mere frihed, men det er ifølge Fromm en illusion gemt bag den anonyme autoritet. Det stemmer overens med Jørgensens fremlægning af sammenhængen mellem graden af modernitet og psykisk mistrivsel. Selvom et moderne samfund burde medføre en højere grad af frihed, trivsel og valgmuligheder end mindre civiliserede samfund, er det ikke tilfældet. Vi er fortsat underlagt krav, restriktioner og forventninger, men disse er skjult bag illusionen om ”det frie valg”. Den autoritet vi oplever i dag, er, ifølge Fromm langt hen ad vejen en ubevidst autoritet (Fromm 2003, s.19):

Vores system [samfundet] har behov for mennesker, som *føler* sig frie og uafhængige, men som ikke desto mindre er villige til at gøre, hvad man forventer af dem, mennesker som gnidningsløst kan indpasses i samfundsmaskineriet, kan styres uden tvang, kan ledes uden ledere, og som kan styres mod dette ene mål: at ”gøre nytte” (Fromm 2004, s.19).

Som Fromm beskriver, er det det samme som karakteriserer den antiautoritære opdragelse i dag: ”Barnet tvinges til at sluge pillen, men den har fået et sukkerovertræk” (Fromm 2003, s.19). Den reformerede pædagogik består stadig af lige så meget autoritet og tvang som tidligere, men tvangen er pakket ind og skjult i en illusion om medbestemmelse og anerkendelse. Autoriteten er således blevet anonymiseret i det moderne samfund, men som Fromm forklarer er det en udfordring for individet, for hvis autoriteten er anonym, hvem er der så at gøre oprør mod?: ”Hvem kan angribe det usynlige? Hvem kan gøre oprør mod ingen?” (Fromm 1982, s.113). Fromm beskriver, hvordan vi som mennesker har brug for nogen at gøre oprør mod, for at sætte grænser og udvikle vores egen selvforståelse. Som Fromm beskriver: ”Jeg oplever mig selv som et ”jeg”, fordi jeg tvivler, protesterer og gør oprør” (Fromm 1982, s.114).

Herbert Marcuse, tysk-amerikansk filosof og sociolog udtaler sig ligeledes kritisk om det moderne samfunds anonyme autoritet: ”Den aggressive impuls rammer ud i et tomrum – eller rettere, hadet møder smilende kollegaer, travle konkurrenter, lydige funktionærer, hjælpsomme socialrådgivere, der alle gør deres pligt” (Marcuse 1970, s.99). Marcuse taler således ind i den ordentlighed som Freud også beskriver, hvor vi som mennesker lærer at fortrænge alt det onde og i stedet fremstår som fornuftige, rolige mennesker, som bidrager til samfundet og gør vores pligt. Der er således ingen steder det moderne menneske kan komme af med sin iboende aggression eller den ophobede fortrængning, når der er ingen mennesker at blive vrede på, og hvor bliver den ophobede energi så af? Marcuse vil, ligesom Freud, mene, at den ender inde i mennesket selv, og videre forklarer Freud dette som årsag til neuroser.

Donald Winnicott, engelsk børnelæge og psykoanalytiker, tilslutter sig ligeledes diskussionen om autoritetens nødvendighed: ”Sunde børn behøver mennesker, der bliver ved med at kontrollere dem, men disciplinen må håndhæves af personer, der kan elskes og hades, trodses og stoles på (...)” (Davis & Wallbridge 1988, s.147). Han fremhæver ligeledes nødvendigheden af at opdragelsen kontrollerer barnet, som Freud taler ind i, men pointerer også hvor vigtigt det er, at barnet har mulighed for at gøre modstand mod den autoritet de møder – at der er en voksen som kan *hades* og *trodses*. Udfordringen som Fromm pointerer er, at dette forsvinder, hvis autoriteten bliver anonym.

Ligesom Fromm forholder dansk forfatter og samfundsdebattør Henrik Jensen sig kritisk over for det "autoritetsfrie" samfund. Han skriver følgende: "Det føles som frihed, men en sådan verden kan ende som en manipuleret, atomiseret masseverden af individer i evig konkurrence, en verden af skuffende rettighedsbærere. En verden af ofre" (Jensen 2006, s. 13). Han forklarer, hvordan mennesker i det moderne samfund kan føle sig frie, men at autoriteten i stedet kommer i form af indirekte manipulation. Samtidig beskriver han, hvordan der op gennem det 20. århundrede er sket et "tab af autoritet" eller som han også beskriver det en "pludselig afmontering af forældremyndigheden" (Jensen 2006, s.9). Jensen beskriver, hvordan der er sket et skift fra at opdragelsen, ikke længere baserer sig på "traditionelle faderlige værdier" såsom pligt, arbejdsomhed, lydighed og selvbegrænsning, men derimod "traditionelle moderlige værdier" såsom omsorg, nærhed og følsomhed (Jensen 2006, s.9). Han beskriver ligeledes, hvordan kulturen i samfundet har flyttet sig fra en *pligtkultur* til en *rettighedskultur* (Jensen 2006, s.9). Dvs. at vi som mennesker i mindre grad er fokuseret på, hvad vi har pligt til at gøre og i højere grad fokuseret på, hvad vi mener er vores rettigheder som frie borgere i samfundet. Vi søger således i dag at gøre os fri af autoriteten, og samfundet er ikke blot noget vi tilpasser os: "Tidligere skulle selvet forpligtes, undertrykke, knægtes, fornægtes, endog ofres. Nu skal det respekteres, dyrkes, realiseres, bekræftes, befries" (Jensen 2006, s.15). Den forandring Jensen beskriver, er nogle kvaliteter som i dag er karakteriserende for den anerkendende pædagogik i form af respekt for det enkelte individ, bekræftelse, omsorg og følsomhed, men disse står i et modsat forhold til psykoanalysen, som vil mene at den frisættelse og respekt for det *egentlige selv*, dvs. menneskets iboende natur, slet ikke er mulig.

Jensen beskriver ligeledes, hvordan den tidligere pligtkultur med sit overjeg skabte et fælles projekt og en mening for menneskene (Jensen 2006, s.14), hvorimod rettighedskulturen i dag medfører tab af mening. Der er ikke længere de samme normer og moraler at støtte sig op ad. Moderniseringen har således skabt et tab af kultur, normer og autoritet. Den "frisættelse" burde med udgangspunkt i psykoanalytiske perspektiver bringe lavere mistrivsel, men som Jensen pointerer skaber tabet af autoritet derimod en rodløshed i mennesket. Vi kan se fra de tidligere fremviste studier, at jo højere modernisering jo mere mistrivsel. Spørgsmålet er så, om denne mistrivsel skyldes tab af autoritet og derved en rodløshed, eller om mistrivselen fortsat skyldes konsekvenserne af den anonyme, fortrængende autoritet?

Jesper Juul

I det forestående afsnit præsenteres Jesper Juuls teori med udgangspunkt i hans bog 'Aggression' (2013). Juul er psykoterapeut og hans teori bygger på den forståelse, at vi som mennesker lever i en fortrængning af vores seksualitet og vores aggression. Juuls teori om aggressionens nødvendighed fremstår således som en forlængelse af Freuds teori omhandlernde menneskets iboende drifter og fortrængning. Juul arbejder, på samme måde som Freud, ud fra det standpunkt at årsagen til børns mistrivsel findes i relationen til de primære omsorgspersoner. Vi vælger at inddrage Juul, da vi mener hans perspektiver kan bidrage med en moderne fortolkning af Freuds teori med udgangspunkt i det samfund, vi lever i, i dag. Vi vil således anvende Juuls nyere teori til at underbygge Freuds grundlæggende psykoanalytiske perspektiver gennem analysen.

Jesper Juul (1948-2019) var psykoterapeut, og har gennem sit arbejde advokeret for en radikal tilgang til børneopdragelse. I bogen 'Aggression' (2013) beskriver Juul, hvordan aggressive følelser er en naturlig del af et menneskes liv, som ikke bør fortrænges, men derimod læres at håndteres. Juul beskriver, hvordan der siden årtusindskiftet er sket en stigende tendens til at undertrykke vrede og frustration i opdragelsen, og at aggressionen således er blevet et socialt tabu (Juul 2013, s.10). Ifølge Juul risikerer et sådan tabu at påvirke børns mentale sundhed, deres selvfølelse og selvtillid i en negativ retning. Barnet vil således ikke lære at håndtere sine naturlige følelser på en social acceptabel måde og vil ligeledes ikke udvikle evnen til at føle empati og selvfølelse (Juul 2013, s.10, 11).

Juul mener, at opdragelsen i dag er præget af en *nyromantisk kultur*, som er defineret af en: "(...) blid og fintfølelse, aldrig ophørende strøm af forklaringer og et romantisk perspektiv på børn og ledelse af dem fra voksnes side" (Juul 2013, s.29). Det er en ny opdragelseskultur præget af en blidere opdragelsesform end tidligere, hvor voksne påtager sig en særlig adfærd overfor børnene, hvor de hverken må være sure eller udvise aggressiv adfærd. Det opstiller et ideal for forældre og pædagoger om "at de altid skal være flinke, venlige, forstående, blide og kærlige – en umulig opgave for mennesker" (Juul 2013, s.29). Juul beskriver, at forældre og pædagoger således kommer til at agere en slags skuespil overfor barnet, hvor de lader som om at altting er okay (Juul 2013, s.13).

Til trods for at Juul anser den nye opdragelsesform som en forbedring fra tidligere autoritativ opdragelse med fysisk afstraffelse, mener han ikke at den form for milde opdragelse er løsningen, da den ikke lærer børn at håndtere deres følelser korrekt (Juul 2013, s.29). Juul mener at den opdragelse der praktiseres i dag, er blevet for "ordentlig" og sætter nogle krav til

forældrene om, at de altid skal være glade og vise overskud, som hverken er godt for den voksne eller barnet. Udfordringen er, at hvis barnet ikke oplever voksne omkring sig udtrykke deres følelser og frustration, vil børnene ikke selv lære hvordan aggression og frustration skal håndteres på en sund måde:

For at sikre et maksimum af sundhed i børn og voksnes liv er det afgørende, at voksne løber den risiko at opføre sig som mennesker af kød og blod og at være ægte: individer med alle tænkelige følelser og reaktioner inklusive de irrationelle. Med andre ord: at voksne tør risikere at være sårbare, levende og så autentiske som muligt. (Juul 2013, s. 33)

Ifølge Juul er det vigtigt, at de voksne går forrest og sætter et eksempel for barnet og viser at mennesker kan begå fejl, når de handler på deres følelser, men at det derimod er vigtigt at tage ansvar for ens handlinger. Følelser bør ikke blive anset for farlige eller forbudte, de bør omfavnes og imødekommes, fremfor at gøre dem til noget unaturligt, men Juul beskriver hvordan forældre og pædagoger pga. den nyromantiske opdragelse, bliver låst fast i en adfærd: "De har frivilligt afskåret sig fra og forbudt sig selv at udtrykke og udleve deres brede spektrum af naturlige og sunde menneskelige følelser – inklusive aggressiviteten" (Juul 2013, s. 30). Juul mener, at vi ikke må gemme aggressionen væk, da det er en vigtig del af opdragelsen at kunne forholde sig til den følelse og vide, hvordan man skal håndtere den rationelt. Det er vigtigt at være oprigtig over for børn, da det giver dem et korrekt syn på hvordan følelser, og livet generelt, kan håndteres.

Hvis vi konstant opfører os venlige og høflige overfor børn og ikke viser dem ægte følelser og reaktioner, bliver dét ifølge Juul nærmest som at udøve vold mod sit barn. Juul kalder det "venlighedens og korrekthedens vold" (Juul 2013, s. 31). Han mener, at det er vigtigt, at vi som mennesker har fuld adgang til vores aggression og forstår at håndtere den. Ellers bliver en konsekvens, at vi ikke lærer at sætte grænser overfor andre mennesker (Juul 2013, s.27). Således beskriver Juul, at det er vigtigt at huske, at kærlighed ikke kun kommer til udtryk gennem kærlige følelser, men at der findes kærlighed i alle slags følelser. Dvs. at vise et barn alle følelser, er også at udvise kærlighed. Hvis man voksen afholder sig fra at vise barnet alle følelser, er det ifølge Juul ikke muligt at udøve sand omsorg og varme for barnet (Juul 2013, s.30). Børn har brug for at møde voksne som er autentiske i dem selv og deres følelser frem for voksne som påtager sig en rolle om altid at være rolige og venlige.

Metode

I det følgende afsnit redegøres for de metodiske overvejelser vi har haft forud udvælgelsen af den empiri som projektet tager udgangspunkt i.

I projektet ønskede vi at undersøge og forholde os nysgerrigt til den anerkendende pædagogik, som den opdragelsespraksis vi ser mest anvendt i dag. Vores egen erfaring er, at der på sociale medier, i artikler, TV-udsendelser, bøger og lærerplaner bliver fremstillet en særlig måde at tale om opdragelsen på, som skaber et bestemt ideal for *den gode opdragelse*. Vi har i dette projekt valgt at tage udgangspunkt i nogle af de diskurser, som eksempler på den anerkendende pædagogik vi ønsker at undersøge. Vi vil således, med et psykoanalytisk perspektiv analysere, om den anerkendende pædagogik er den bedste form for opdragelse, eller om den i højere grad er med til at skabe mistro blandt børn og unge. I ønsket om at fremvise et bredt perspektiv på den anerkendende pædagogik har vi valgt at tage udgangspunkt i tre forskellige diskursive eksempler.

De første diskurser vi har valgt at tage udgangspunkt i, er tre forskellige Instagram opslag fra Blackbird Institute. Som allerede nævnt har vi erfaret, at der på sociale medier er mange som udtaler sig omkring opdragelse af børn. Det er både private personer, influencere og private virksomheder. Vi valgte at tage udgangspunkt i opslag fra Blackbird, da de fremlægger et fagligt perspektiv på opdragelse. Vi udvalgte tre specifikke opslag ved at kigge deres mange opslag igennem, og så udvælge de tre, som vi vurderede var særligt sigende for den opdragelse vi ser, dominerer i dag.

Det andet diskursive perspektiv vi har valgt at fremstille, er læreplaner fra to forskellige vuggestuer. Vi valgte at tage udgangspunkt i vuggestuers lærerplaner, da de er en direkte beskrivelse af den pædagogik, der forventes at blive praktiseret i institutionerne. Vi har udvalgt de to vuggestuer, da de begge anvender den anerkendende pædagogik, og beskriver denne gennem deres læreplan. Vi har ikke været i direkte kontakt med institutionerne, men blot taget udgangspunkt i deres læreplan, som er offentlig tilgængelig på deres hjemmeside.

Det tredje diskursive perspektiv vi har valgt at fremstille, er et ekspertperspektiv i form af udtalelser fra Erik Sigsgaard. Sigsgaard er lektor, børneforsker og tidligere politiker og har gennem sin karriere bidraget enormt meget til diskussioner om børneopdragelse. Vi har valgt at inddrage Sigsgaard, da han taler for den anerkendende pædagogik og særligt taler for en opdragelse uden skældud. Som vores empiri vil vi fremlægge perspektiver af hans pædagogiske holdninger bl.a. gennem hans bøger 'Skældud' (2002) og 'I stedet for skældud' (2019) samt

med inddragelse af diverse artikler hvor han har udtalt sig om børneopdragelse. Vi anerkender, at de diskursive eksempler vi har udvalgt, blot er et udsnit af de perspektiver, der forekommer inden for anerkendende pædagogik og derfor ikke dækker over hele sandheden.

Empiri

I det følgende afsnit vil vi fremlægge de diskursive eksempler på den anerkendende pædagogik som projektet tager udgangspunkt i og som i efterfølgende afsnit vil blive analyseret gennem psykoanalytisk teori.

Instagram opslag fra Blackbird Institute

De tre Instagram opslag vi har udvalgt, er fra virksomheden Blackbird Institute. Blackbird er et psykoterapeutisk institut, der uddanner forældre, psykologer og fagfolk inde for børn og unge området på deres 3 uddannelser: Relations- og livskompetencer, Familierådgiver og Familieterapeut. Gennem deres uddannelser søger de at fremme en opdragelse, som er videreudviklet fra den anerkendende pædagogik med udgangspunkt i det de kalder “det bevidste børnesyn” (Blackbird Institute 2023).

Instagram opslag 1:

I det første oplag vi har valgt at inddrage, taler Blackbird ind i den krænkelse de mener man udøver på børn, ved at skælde dem ud. Hertil hvordan skældud ikke nødvendigvis er at hæve stemmen og bliver vred, men at skældud kan komme til udtryk på mange forskellige måder.

Billede 1: Blackbird Institute Instagram d. 24. april 2023

Instagram opslag 2:

Det andet opslag er endnu et eksempel på, hvorfor skældud ikke er godt for børn og derfor så vidt muligt bør undgås i opdragelsen. I opslaget bliver skældud beskrevet som en ødelæggende faktor i relationen mellem børn og forældre.

Når vi skælder vores børn ud, fortæller smerten i deres øjne, at vi ikke kender dem ordentligt endnu.

blackbird_institute • Følg

blackbird_institute Skældud kommer i mange former og afskygninger. Alt lige fra belæring, moraliseringen og bebrejdelser til kommandoer, advarsler og trusler.

Der er efterhånden forsket meget i skældud og de konsekvenser, det har for vores børn; lav selvfølelse, psykosomatisk ondt, koncentrations- besvær og sociale vanskeligheder for at nævne nogle få.

Alligevel føler mange af os, at vi er nødt til at skælde ud meget af den tid, vi er sammen med vores børn. Det er hårdt. For børn og voksne. Og det har en pris for vores relation. Undersøgelser i dag viser, at skældud ikke virker efter hensigten. Tværtimod. Det fastlåser konflikterne, og sandsynligheden for, at de gentager sig, er stor. Vi vil derfor også opleve, at vi skælder ud over det samme igen og igen.

Børn, der får meget skældud, lukker ned for hørelsen for at passe på sig selv. De trækker sig altså fra kontakten med os. Skældud sætter sig både på selvfølelsen og selvtiliden. Barnet mister dermed både troen på sig selv og sine præstationer.

Et barn sagde: "Når de voksne skælder ud, ridser det i hjertet." Et andet sagde: "Når de voksne skælder ud, er det, som om de slår med tungen", og ofte giver vi ovenikøbet børnene skylden for, at vi vælger at håndtere konflikterne ved at skælde ud, når vi bebrejdende siger: "Hvorfor skal jeg altid skælde ud?" og "Jeg er så træt af at skælde ud hele tiden!"

Når det, vi gør, ikke fungerer, så er det altid vores ansvar at finde en anden vej. Vi må interessere os for, hvordan det kan være, at de ikke hører efter. For som udgangspunkt vil børn gerne gøre, som vi siger. Når de derfor ikke gør det, er der god grund til at stoppe op for at blive klogere.

Alt sammen i håb om, at nogen vil få øje på, at der skal noget andet til i barnets liv, for at det kan få det godt og være sammen med andre mennesker på en måde, som er til glæde for barnet selv – og dem, det er sammen med.

Så når børn er vanskelige for os og fællesskabet, så er det, fordi de har det vanskeligt. Det er ikke for at genere os. Det er et råb om hjælp. Hjælp til i højere grad at blive set som dem, de er – i stedet for kun at blive set for, hvad de gør.

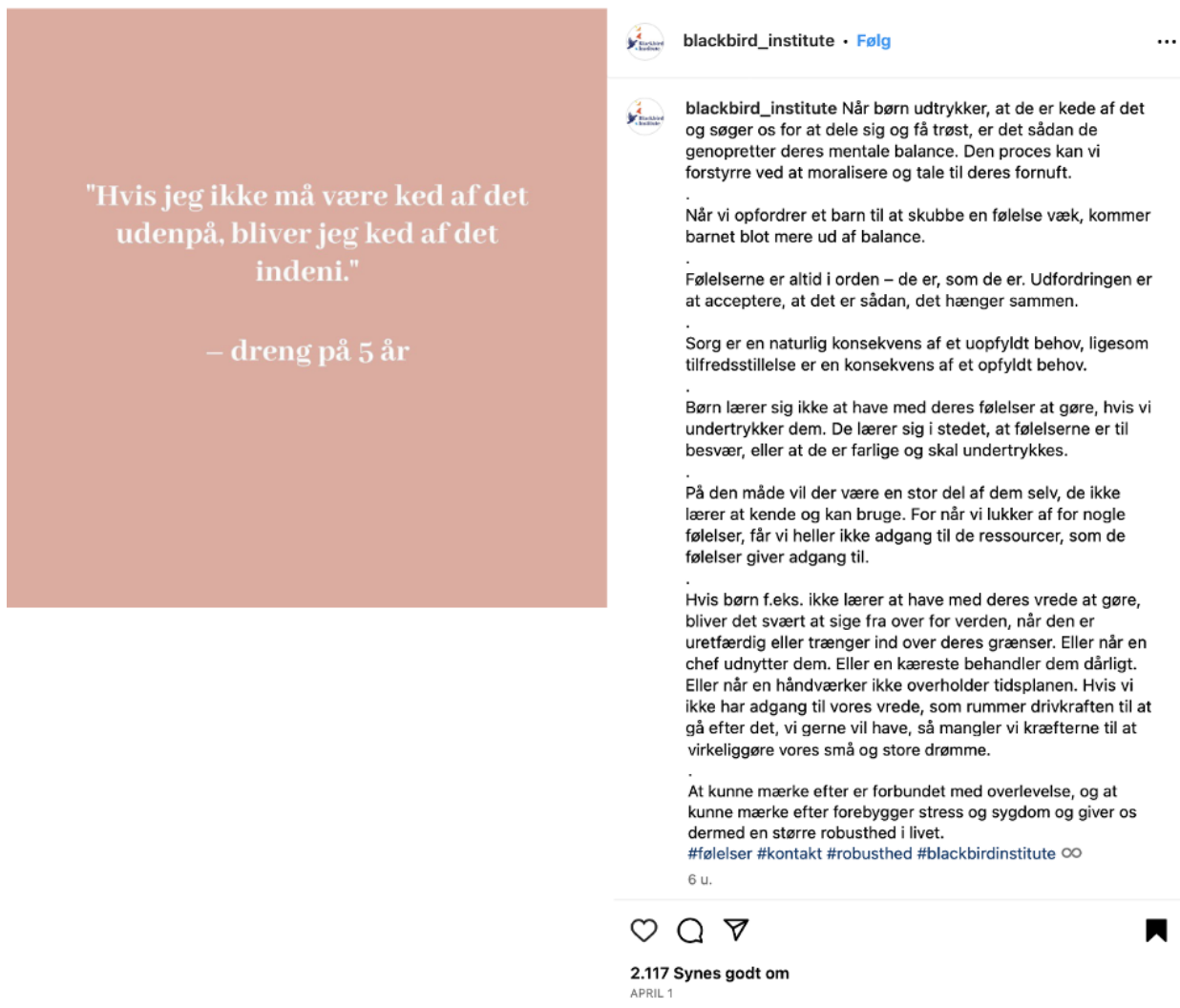
1.330 Synes godt om

APRIL 23

Billede 2: Blackbird Institute Instagram d. 23. april 2023

Intragram opslag 3

Det tredje opslag taler ind i, at det er vigtigt at børn lærer, at der er plads til deres følelser. Blackbird opfordrer derfor til, at voksne skal være bedre til at håndtere og forklare følelser, når de opstår.

"Hvis jeg ikke må være ked af det udenpå, bliver jeg ked af det indeni."
– dreng på 5 år

blackbird_institute · Følg

blackbird_institute Når børn udtrykker, at de er kede af det og søger os for at dele sig og få trøst, er det sådan de genopretter deres mentale balance. Den proces kan vi forstyrre ved at moralisere og tale til deres fornuft.

- Når vi opfordrer et barn til at skubbe en følelse væk, kommer barnet blot mere ud af balance.
- Følelserne er altid i orden – de er, som de er. Udfordringen er at acceptere, at det er sådan, det hænger sammen.
- Sorg er en naturlig konsekvens af et uopfyldt behov, ligesom tilfredsstillelse er en konsekvens af et opfyldt behov.
- Børn lærer sig ikke at have med deres følelser at gøre, hvis vi undertrykker dem. De lærer sig i stedet, at følelserne er til besvær, eller at de er farlige og skal undertrykkes.
- På den måde vil der være en stor del af dem selv, de ikke lærer at kende og kan bruge. For når vi lukker af for nogle følelser, får vi heller ikke adgang til de ressourcer, som de følelser giver adgang til.
- Hvis børn f.eks. ikke lærer at have med deres vrede at gøre, bliver det svært at sige fra over for verden, når den er uretfærdig eller trænger ind over deres grænser. Eller når en chef udnytter dem. Eller en kæreste behandler dem dårligt. Eller når en håndværker ikke overholder tidsplanen. Hvis vi ikke har adgang til vores vrede, som rummer drivkraften til at gå efter det, vi gerne vil have, så mangler vi kræfterne til at virkeliggøre vores små og store drømme.
- At kunne mærke efter er forbundet med overlevelse, og at kunne mærke efter forebygger stress og sygdom og giver os dermed en større robusthed i livet.

#følelser #kontakt #robusthed #blackbirdinstitute ∞

6 u.

2.117 Syner godt om
APRIL 1

Billede 3: Blackbird Institute Instagram d.1. april 2023

Læreplaner fra to vuggestuer

De to vuggestuers lærerplaner vi har valgt at tage udgangspunkt i, er henholdsvis Vuggestuen Carl Nielsen og Usserød vuggestue. I 2018 blev der implementeret en ny bekendtgørelse i dagtilbudsloven som fastsatte en fælles ramme for det pædagogiske arbejde i daginstitutioner i Danmark for børn mellem 0-6 år. Der blev udarbejdet en pædagogisk læreplan bestående af seks læreplanstemaer og 12 tilhørende læringsmål (Børne- og Undervisningsministeriet 2023). Formålet med aftalen var at skabe et fælles pædagogisk fundament og en fælles retning for det pædagogiske arbejde og på den måde sikre “en tryk og udviklende hverdag for alle børn i

dagtilbud” (Børne- og Undervisningsministeriet 2023). Det er således et lovkrav at alle dagtilbud i Danmark lever op til disse 12 læringsmål, som baserer sig på værdier fra den anerkendende pædagogik.

Vuggestuen Carl Nielsen

I vuggestuen Carl Niensens læreplan beskriver de, hvordan de udøver den anerkendende pædagogik: “At være emotionel tilgængelig, drage omsorg, vise indlevelse, forståelse og respekt og endelig at have en naturlig evne og vilje til at give den anden ret til sine oplevelser” (Vuggestuen Carl Nielsen 2020, s.9). Deres læringsmål for børnene er, at de skal udvikle sig, at pædagogerne skal omfavne børnene som de er, og være med til at udvikle deres potentialer og forudsætninger (Vuggestuen Carl Nielsen 2020, s.4). Det er vigtigt i vuggestuen, at børnene lærer de traditioner og kulturer som vuggestuen har opbygget gennem årene og som danner rammerne for stedet. Børnene skal f.eks. lære at være aktivt deltagende i forskellige aktiviteter i løbet af dagen, hvor de lærer at hjælpe til, uden at det føles som tvang (Vuggestuen Carl Nielsen 2020, s.5). Dertil opfordres børnene til at hjælpe hinanden, eksempelvis med at tage overtøj af og på, samt hvis et andet barn bliver ked af det, skal de hjælpe med at trøste (Vuggestuen Carl Nielsen 2020, s.5). Derudover går vuggestuen op i at se det enkelte barns udvikling, både hvis barnet udvikler sig langsomt, men også hvis barnet har brug for nye eller større udfordringer (Vuggestuen Carl Nielsen 2020, s.7). I læreplanen bliver der sat fokus på, at personalet er rollemodeller for børnene og derfor er bevidste om hvordan de taler til børnene og kollegaer (Vuggestuen Carl Nielsen 2020, s.20).

Usserød vuggestue

I Usserød vuggestues lærerplan beskrives ligeledes en anerkendende pædagogisk tilgang. De beskriver hvordan det er vigtigt at det enkelte barn bliver set og hørt af personalet, og at deres holdninger anerkendes. Personalet skal så vidt muligt imødekomme børnenes interesser og være med til at udvikle dem, ved at diskutere barnets udfordringer og kompetencer i fællesskab (Usserød Vuggestue 2020, s.6, 9). Dernæst lægger de stor vægt på, at børnene udvikler sig i forskelligt tempo, at hvert barn har behov for forskellige former for omsorg, og personalet derfor skal være anerkendende og imødekommende overfor børnenes personligheder (Usserød Vuggestue 2020, s.9). I læreplanen beskrives deres pædagogik således:

At få hjælp til alt der er svært. At blive set, hørt og forstået. At have en mening, som bliver mødt.
At vælge en aktivitet til eller fra. At være vred og frustreret. At mærke alle slags følelser, og at man får hjælp til at rumme dem. At aldrig blive skældt ud. (Usserød Vuggestue 2020, s.9)

Derudover er pædagogerne bevidste om, at de har et ansvar for, at børnene lærer, udvikler sig og opnår dannelse i deres tid i vuggestuen. Det vil de opnå gennem demokrati, omsorg, engagement, nysgerrighed og nærvær (Usserød Vuggestue 2020, s.10).

Erik Sigsgaard

Sigsgaard har gennem mange år forsket i den anerkendende pædagogik, om hvordan skældud kan påvirke børns udvikling, læring og fremtid. Han er således stor modstander af skældud i opdragelsen og institutioner: ”Børns livsglæde og legelyst nedsættes, når de skældes ud, og de risikerer at miste troen på deres eget værd” (Sigsgaard & Abildgaard 2019, bagsiden). Ifølge Sigsgaard er det børnenes vurdering der afgør om de er blevet skældt ud eller ej, selvom det ikke er den voksnes intention at skælde ud, kan der godt ifølge barnet være tale om det. Han beskriver, hvordan skældud kan defineres fra børnenes perspektiv:

(...) når pædagogen råber, ser vrede ud, har et aggressivt kropssprog, bruger en vred eller nedladende tone, lader følelserne tage over, afreagerer, fremsætter ukonstruktiv kritik, nedgør barnet, bebrejder barnet (ofte med læring som hensigt) eller har en adfærd, der får barnet til at skamme sig. (Sigsgaard & Abildgaard 2019, s. 21)

Sigsgaard beskriver, at en af de vigtigste pointer i anerkendende pædagogik er, at anerkendelse er modsætningen til skældud. Dvs. hvis et barn får meget skældud, vil det opleve ikke at få nok anerkendelse. Omvendt vil de børn, der får meget anerkendelse også opleve at få mindre skældud (Sigsgaard, E. & Abildgaard, C. 2019:22). I en artikel af TV2 udtaler Sigsgaard således: ”Der er ikke noget, der skader børns læring så meget som voksnes skældud. Det grundlæggende for læring er lyst, nysgerrighed og videnbegærlighed. Det har børnene naturligt, men det forsvinder, hvis de bliver skældt ud” (Loannou 2011).

Figur 1 er et eksempel på Sigsgaards beskrivelse af, hvordan voksne aktivt og passivt kan skælde børn ud (Sigsgaard 2002, s.61).

	Fysiske opdragelsesaktioner	Psykiske opdragelsesaktioner
Aktiv	Slå, tage i arm	Bl.a. skældud, hæver stemmen, råbe
Passiv	Fx at forholde børn mad og drikke	Fx negligering

Figur 1: Fysisk og psykisk skældud

I en artikel fra BUPL udtaler Sigsgaard:

Ingen undersøgelser viser, at skældud er mindre skadeligt end korporlig afstraffelse. Tværtimod er der undersøgelser, der tyder på, at voldsom skældud, mens andre hører på det, kan føre til, at man bliver voldelig eller får en aggressiv indstilling til omverdenen som voksen. (Jensen 2002)

Sigsgaard beskriver at skældud også kan komme til udtryk ved psykisk udskamning foran andre mennesker, f.eks. ved at blive sat ned i et hjørne for at kigge ind i væggen, at blive hjemsendt fra en klassesur, blive overvåget mere end normalt eller få besked på at skulle sidde stille (Sigsgaard 2002, s. 63). En vigtig pointe Sigsgaard fremhæver er, at skældud ikke er en del af læreøjerne, så derfor heller ikke hører hjemme i institutionerne, da der ikke er belæg for at det er pædagogisk arbejde (Sigsgaard 2002, s.103-105). Han mener derimod pædagoger bør holde sig til deres arbejdsbeskrivelser og læreplaner og således holde fokus på, hvad det er barnet skal lære i sin tid i institutionen (Sigsgaard 2002, s.104-105).

Sigsgaard mener dertil, at det er en moderne trend, at der skal opstilles grænser for børnene, og at det i stedet for at hjælpe børn, blot er med til at begrænse og krænke deres rettigheder og deres udvikling af autonomi (Sigsgaard 2002, s.104). Sigsgaard mener, at det er den voksnes behov for at holde kontrol over situationer der gør, at de skaber begrænsninger for børnene, og dermed ifølge dem selv er med til at opdrage dem (Sigsgaard 2002, s.106). Sigsgaard mener, at skældud kommer af, at voksne selv har været udsat for skældud, og derfor ikke ved, hvordan de ellers skal bevare kontrollen over børn (Sigsgaard 2002, s.106).

Analysestrategi

Formålet med dette projekt er at foretage en psykoanalytisk analyse af de fremlagte empiriske eksempler på den anerkendende pædagogik, i ønsket om at kunne udfolde nye perspektiver. Forud for analysen har vi derfor læst ind i psykoanalytisk teori i form af Freud, Juul og andre tænkere inspireret af psykoanalysen. Med teorien for øje gennemgik vi de diskursive eksempler slavisk, for at få et overblik over, hvilke tendenser der kom til udtryk i form af bestemte emner, ordvalg og problematikker der blev fremstillet. I det vi ønskede at foretage en psykoanalytisk analyse, har vi haft øje for, hvordan de diskursive eksempler placerer sig ift. den psykoanalytiske teori og perspektiver. Vi foretog således en kodning af empirien, hvor vi noterede hvilke temaer der kom til udtryk ved hvert diskursive eksempel. Med udgangspunkt i den kodning og teorien udarbejdede vi 5 analyseteamer:

- Diskussion af skældud
- Diskussion af anerkendende pædagogik

- Overjeg og jeg-idealer
- Mistrivsel i det moderne samfund
- Diskussion af børnesyn

Dernæst noterede vi hvilke analysetemaer, der kom til udtryk under hvilke diskursive eksempler. Ikke alle analysetemaer kom til udtryk ved alle diskurser, men flere analysetemaer gik igen ved flere af diskurserne. Med det udgangspunkt vendte vi tilbage til de diskursive eksempler og foretog en grundigere analyse af hvert eksempel med udgangspunkt i analysetemaerne. Vi har valgt at fremstille analysen inddelt i de diskursive eksempler, og ikke ud fra analysetemaer. Det har vi gjort for at skabe et bedre overblik for læseren, og for at tydeliggøre hvordan flere temaer kommer til udtryk flere steder.

Analyse

I nedenstående afsnit vil vi foretage en psykoanalytisk analyse af de fremlagte diskursive eksempler. Vi vil benytte udvalgte perspektiver fra Freud og Juuls teori og udvalgte rapporter, for at fremstille psykoanalytiske perspektiver på den opdragelsestendens vi ser i dag. Først vil vi analysere på de tre instagram opslag, dernæst vuggestuernes læreplaner og til slut Erik Sigsgaards syn på opdragelsen.

Instagram opslag 1

Det første Instagram opslag vi har valgt et inddrage fra Blackbird taler imod skældud af børn: ”Skældud er en krænkelse af den andens integritet og kan komme til udtryk både verbalt og nonverbalt, højlydt og tavst. Skældud har mange måder, men alle måderne er fælles om at gøre den anden forkert og skamfuld” (Billede 1). Ved brug af ordvalget fremgår det tydeligt at Blackbird har den grundholdning, at skældud bør undgås i opdragelsen. De omtaler skældud som en *krænkelse af den andens integritet* og indikerer derved, hvordan skældud kan påvirke et barns udvikling i en negativ retning, da det kan gøre, at barnet tvivler på sig selv og derved påvirke barnets evne til at handle selvstændigt. De beskriver, hvordan det at modtage skældud får en til at føle sig *forkert og skamfuld* (Billede 1). De ordvalg gør, at læseren kan føle dårlig samvittighed hvis han/hun har erfaringer med at skælde ud, eftersom de færreste vil føle sig komfortabel med at krænke et andet menneske eller få dem til at føle sig forkert.

En undersøgelse fra Børns Vilkår (2020) har undersøgt, hvordan børn oplever skældud i børnehaven. Undersøgelsen viser, at skældud går udover børns trivsel. Det får børnene til at føle sig kede af det, skræmte og ekskluderede (Børns Vilkår 2020, s.32). Studiet viser ligeledes

at de børn, der ofte oplever skældud, føler sig mindre vellidt af de voksne (Børns Vilkår 2020, s.36). Ud fra ovenstående eksempler bør det derfor være naturligt at tænke, at skældud er skadeligt for ethvert barn og bør undgås i opdragelsen, men spørgsmålet er, om det at skælde ud og vise sin vrede overfor børn også kan bidrage med noget positivt til barnet?

Med udgangspunkt i Freuds psykoanalytiske teori er det muligt at fremlægge et andet perspektiv på det at skælde ud. Freud beskriver, at vi som mennesker i det moderne samfund er underlagt at skulle fortrænge vores iboende drifter og indordne os samfundets normer og moraliseringer (Freud 1999). Opdragelsens formål er at lære barnet at beherske sig selv og dets drifter, og ikke lade disse være styrende for dets adfærd (Freud 2004, s.450). Spørgsmålet er om det kan lade sig gøre, uden at skælde barnet ud? Når den voksne skælder barnet ud, er det den voksnes overjeg, der kommer til udtryk og sætter regler for barnets opførsel. Barnet bliver skældt ud, fordi det i den voksnes øjne har gjort noget forkert, som ikke er en acceptabel adfærd ud fra samfundets civiliserede normer. Ifølge Freud er barnet nødt til at få sat de grænser, for at lære at undertrykke det'et. Blackbird vil derimod mene at den form for grænsesætning ikke er gavnligt for barnet, hvis den kommer til udtryk som skældud. Freud vil sige, at det er gennem forældrenes formaninger og moraliseren at barnet på sigt udvikler sit eget overjeg, som er nødvendigt for dets videre selvstændighed, så det fremadrettet selv, gennem jeg'et, kan foretage en velovervejede beslutning om sin adfærd baseret på en opvejning af overjeg'et og det'et.

Freud mener således, at den fortrængning barnet skal lære i opdragelsen, er uundgåeligt, men samtidig er det den samme fortrængning som bliver årsag til menneskets mistrivsel. Der opstår således et dilemma mellem opdragelsens nødvendighed og menneskets trivsel. Som refereret til tidligere udtaler Freud følgende: “ (...) selv den mildeste opdragelse kan ikke udøve andet end tvang og indføre indskrænkninger, og ethvert sådan indgreb i barnets frihed må hos dette reaktion fremkalde tilbøjeligheden til protest og aggression” (Freud 2004, s.450). Freud anerkender at indskrænkningen af barnets frihed og mulighed for at udleve sine iboende drifter naturlig må udløse et behov for protest og aggression fra barnet, som en erstatningstilfredsstillelse (Freud 2001, 79, 80). Fordi mennesket i det civiliserede samfund er underlagt at leve i en konstant fortrængning, er det ifølge Freud naturligt at det har brug for at komme ud med den ophobede fortrængte energi på anden måde, blandet andet gennem frustration og vrede, da det ellers vil resultere i mistrivsel på grund af den ophobede fortrængning. Der opstår derfor en udfordring, hvis der opstilles et ideal fra voksne om, at det at skælde ud og være vred ikke er tilladt i opdragelsen, men derimod skal pakkes væk i

civiliseringens “ordentlighed”, som vi eksempelvis ser det hos Blackbirds opslag. Hvis barnet gennem opdragelsen ikke møder forældre, der er vrede og skælder ud, hvordan skal det så selv udvikle en forståelse for, at det er okay selv at være vred? Hvis barnet ikke selv må være vred på sine forældre, hvor skal al den ophobede energi så blive af? Ifølge Freud vil denne rolige, ordentlige adfærd medføre en endnu større fortrængning i mennesket og derved endnu mere mistrivsel. Barnet vil således udvikle et jeg-ideal, en selvforståelse om, at det ikke er okay at blive vred. Så spørgsmålet er, om skæld ud rent faktisk er en krænkelse af barnet, eller om det faktisk er en frisættelse af barnet, da barnet lærer at de vrede og aggressive følelser er okay?

Juuls teori finder stor inspiration i Freuds psykoanalyse. Han mener, at aggressionen er en nødvendig del af livet og at forældre er nødt til at vise deres følelser, inkl. aggressionen, for at være et forbillede for barnet, så barnet på den måde lærer at dets følelser er berettigede (Juul 2013, s.23,24). Hvis barnet lærer at undertrykke sine følelser, vil det afholde barnet fra at udvikle empati og selvfølelse (Juul 2013, s.24). Juul vil således være kritisk overfor Blackbirds syn på opdragelse og vil kalde den en del af den “nyromantiske kultur”, hvor forældre altid skal være *flinke, venlige, forstående, blide og kærlige* (Juul 2013, s.29). Som Juul beskriver, er det et umulig ideal Blackbird opstiller, hvor voksne altid skal opføre sig pænt og ordentligt, og at det netop er denne evigt høflige og venlige adfærd, som er det ægte “overgreb”, vi gør mod børn, og ikke at skælde dem ud (Juul 2013, s.31). Som Juul beskriver, er det vigtigt at børn lærer at følelser ikke er farlige eller forbudte, men derimod skal omfavnes og imødekommes (Juul 2013, s.30). Der opstår altså en konflikt mellem psykoanalysen og den anerkendende pædagogiks syn på skældud. At skælde et barn ud, får barnet til at tvivle på sig selv, men samtidig får det også barnet til at tvivle på sig selv, at blive opdraget uden “aggression”. Børn har brug for at deres forældre viser, at vrede er en acceptabel følelse, men samtidig skader det barnet at opleve vrede fra deres forældre. Så hvad er den bedste løsning for barnet, som Freud spørger: Hvilken opdragelsen kan yde mest og skade mindst? (Freud 2004, s.470).

Et andet emne Blackbird italesætter i opslaget er, hvordan forældre har tendens til at gentage de opdragelsesmønstre, de selv er opdraget med og videregive den opdragelse til deres egne børn. De skriver følgende: ”Skældud er nedarvet gennem generationer, da det blev anset som god og nødvendig opdragelse, og vi er alle dyppet i det. Det er derfor også uundgåeligt, at vi kommer til at skælde vores børn ud” (Billede 1). De beskriver, at det er uundgåeligt for voksne at komme til at skælde børn ud, hvis de selv er vokset op i et hjem med skældud. Blackbird beskriver det som ”en stærk gentagelsestrang og tvang” (Billede 1). Som Blackbird beskriver, kræver det en bevidsthed aktivt at ændre det mønster.

Et perspektiv på det fremlægger børnepsykiater Daniel J. Siegel og pædagog Mary Hartzell i bogen 'Forældre Indefra' (2006). Siegel og Hartzell anerkender, hvor stor indvirkning den opdragelse man selv har modtaget, har på den opdragelse man giver videre til egne børn: "Vores forælderrolle præges af vores følelsesmæssige bagage" (Siegel & Hartzell 2006, s.19). Hvis en forælder har oplevet udfordringer eller traumer i barndommen, som har haft en negativ indvirkning på dets liv, vil disse hæmme i opdragelsen af egne børn, så frem forælderen ikke har fået bearbejdet disse udfordringer (Siegel & Hartzell 2006, s.19): "Problemer, der har rødder i vores fortid, påvirker vores aktuelle virkelighed og har direkte indflydelse på, hvordan vi oplever og interagerer med vores børn, selv når vi ikke er klar over problemernes oprindelse" (Siegel & Hartzell 2006, s.19). Det vil betyde, at hvis man ikke får bearbejdet sin egen *bagage*, vil denne kunne stå i vejen og gøre, at man ikke kan tilbyde børn den opdragelse, der ønskes.

Det samme perspektiv taler Blackbird ind i, da de anerkender, at det kræver en bevidsthed at ændre et opdragelsesmønster. Hvad Siegel og Hartzell lægger særligt vægt på er, at det er menneskers egen selvforståelse af deres barndomsoplevelser, som får afgørende betydning for, hvordan de videreføre den selvforståelse til deres egen opdragelsesform og derved videre til børnene: "Forståelsen af vores eget liv kan frigøre os fra den ellers næsten forudsigelige situation, hvor vi genskaber den skade på vores børn, som vi blev udsat for i vores egen barndom" (Siegel og Hartzell 2006, s.12). Undersøgelser om børns udvikling viser, at hvis forældre har bearbejdet deres egne barndomsoplevelser og opnået en dybdegående selvforståelse af dem selv, vil det gavne deres relation til egne børn og derved styrke børnenes udvikling (Siegel & Hartzell 2006, s.9). Samme perspektiv fremlægger Freud. I sin 34. Forelæsning beskriver han, hvordan forældre, ved at gennemgå psykoanalytisk terapi, kan modarbejde deres egne mønstre, og således give en bedre opdragelse videre til deres egne børn:

Forældre der selv har været genstand for en analyse og kan takke denne for meget, derunder indsigt i fejlene i deres egen opdragelse, vil behandle deres børn med bedre forståelse og spare dem for meget, som de selv ikke blev sparet for. (Freud 2004, s.471)

Først ved at gennearbejde egne eventuelle traumer fra barndommen gennem psykoanalysen, er det muligt at være den bedste version af sig selv overfor sine børn.

Instagram opslag 2

Det andet opslag taler ind i samme tema som opslag 1, om de konsekvenser det kan have for børn, når de skældes ud: "Når vi skælder vores børn ud, fortæller smerten i deres øjne, at vi ikke kender dem ordentligt endnu" (Billede 2). På samme måde som i opslag 1, bliver der her

brugt et særligt ordvalg i form af “smerten i deres [børnenes] øjne” og at “vi ikke kender dem [ens eget barn] ordentligt”. Som forældre er det ikke behagelige ord at læse, hvis man har erfaringer med at skælde sit barn ud. I opslaget beskyldes forældre for at påføre sit barn smerte, hvis de skælder det ud, og beskyldes ligeledes for ikke at kende deres eget barn. Det er i og for sig nogle voldsomme beskyldninger Blackbird kommer med. Det samme ser vi komme til udtryk i den tilhørende tekstbeskrivelse hvor Blackbird refererer til citater fra børn: “Når de voksne skælder ud, ridser det i hjertet” (Billede 2) og “Når de voksne skælder ud, er det som om de slår med tungen” (Billede 2). Citaterne er utrolig hjerteskrærende at læse, og kan påvirke forældre til ikke at have lyst til at skælde deres barn ud igen. Blackbird er således med til at forstærke en særlige diskurs om, hvordan vi taler om opdragelse på og en bestemt holdning til, hvad der er den bedste opdragelse for børn. Der bliver således skabt et ideal for “den gode opdragelse”, som har sit udgangspunkt i den anerkendende pædagogik, og som blandet andet ikke går ind for skældud af børn.

Den diskurs kommer til at fungere som forældrenes overjeg og opstiller forventninger til, hvordan de bør opdrage deres børn. Forældrene vil med udgangspunkt i det overjeg udvikle et jeg-ideal om, hvilken slags forælder de selv mener de bør være. Dvs. den moderne opdragelseskultur vi ser komme til udtryk gennem div. diskurser bliver internaliseret ubevidst i forældre, og gør at de opstiller et jeg-ideal for dem selv. Man vil måske tro, at det jeg-ideal er styret ud fra egne værdier, som man har med gennem sin opvækst, men ifølge Freud er det samfundets overjeg som uundgåeligt påvirker ens egen selvforståelse og jeg-ideal (Freud 2001, s.84). Det er et jeg-ideal baseret på ønsket om at være den “perfekte forælder” - en forælder som altid behersker sin vrede og frustration overfor barnet, og i stedet møder barnet med anerkendelse, forståelse og kærlighed. Umiddelbart lyder det som et godt ting, og som et godt jeg-ideal, for hvem har ikke lyst til at have en forælder, som altid er anerkendende og kærlig og aldrig skælder ud? Men som refereret til i opslag 1, er det ifølge Juul en umulig opgave for mennesket altid at opføre sig pænt og ordentligt, og at denne “ordentlighed” alligevel ikke er det barnet har brug for (Juul 2013, s.31). Det er et urealistisk jeg-ideal, hvor man som forældre altid vil komme til at fejle, for er det overhovedet muligt at opdrage et barn uden at komme til at skælde ud?

I teksten til opslaget beskriver Blackbird følgende: “Skældud kommer i mange former og afskygninger. Alt lige fra belæring, moraliseren og bebrejdelser til kommandoer, advarsler og trusler” (Billede 2). Blackbird beskriver hvordan skældud ikke blot er, når den voksne råber eller er vred, men at skældud kan komme til udtryk på mange forskellige måder. Det samme

perspektiv bliver fremlagt i den førnævnte undersøgelse fra Børns Vilkår (2020), hvor børnene beskriver at skældud for dem både kan være, når en voksen virker vred eller sur, men også når en voksen irttesætter, tager fat i et barn eller givet barnet “timeouts” (Børns Vilkår 2020, s.14). Et barn kan således opleve at blive skældt ud, selv hvis det ikke var den voksnes intention. Som sagt beskriver Freud, hvordan opdragelsen er nødt til at udøve tvang, indføre indskrænkninger og gribe ind i barnets frihed (Freud 2004, s.450), men i Freuds udtalelser om opdragelsens nødvendighed beskriver han intet om, hvordan den tvang og disse indskrænkninger bør udøves. Umiddelbart skulle man mene, at det er muligt uden at skælde ud, men hvis vi følger Blackbirds beskrivelser af skældud, som også at involvere det at belære, moralisere og give kommandoer, er det, med udgangspunkt i Freuds udtalelse, umuligt at undgå skældud i opdragelsen, da opdragelsen, ifølge Freud, netop er nødt til at sætte grænser for barnet og tillære det driftsundertrykkelsen, så det lærer at indgå i kulturens sociale rammer. Opdragelsen er altså nødt til at belære, moralisere og give kommandoer til en vis grad. Der opstår således en konflikt mellem opdragelsens formål og idealet om *den gode opdragelse*.

Som Juul beskriver, er den ‘nyromantiske kultur’ således blevet en byrde for voksne, som er umuligt at leve op til (Juul 2013, s.29). Forældre kommer til at fremstå som alt for “perfekte” rollemodeller for børn, som ikke viser den rigtige virkelighed, hvor alle mennesker oplever alle følelser, og naturligt reagerer på de følelser. Som nævnt i opslag 1, vil det være problematisk for barnet kun at vokse op omkring afbalancerede, rolige forældre, da aggression og frustration således vil blive et tabu og ikke en naturlig del af barnets følelsesliv (Juul 2013, s.23,24). Det gør, at børnene selv vil opleve udfordringer med at håndtere de følelser, når de ikke har et forbillede, der kan vise dem vejen (Juul 2013, s.29). Juul mener, det er vigtigt, at forældrene går forrest og viser børnene, hvordan de kan håndtere deres følelser på en sund måde, da det at lære at tage ansvar for egne handlinger også er en vigtig læring.

Blackbird skriver i teksten til opslaget, hvordan det at skælde børn ud har en negativ indvirkning på relationen mellem barn og forælder (Billede 2). Juul giver et eksempel på, at hvis en forælder er blevet vred på sit barn, er det vigtigt efterfølgende at vende tilbage til relationen, tage ansvar for sine handlinger og forklare barnet, hvorfor forælderen blev vred (Juul 2013, s.31). På den måde lærer barnet, ifølge Juul, at turde være sårbare, og derved leve så autentisk og levende som muligt (Juul 2013, s.33). Siegel og Hartzell beskriver ligeledes det ‘brud’, der sker mellem forælder og barn, hvis en forælder bliver vred og skælder barnet ud, eller der sker andre kommunikative udfordringer mellem de to parter (Siegel & Hartzell 2006, s.189). Ifølge Siegel og Hartzell er det uundgåeligt, at der opstår brud, men når det sker,

er det som forælder, ligesom Juul beskriver, vigtigt at vende tilbage til relationen og foretage det de kalder en 'reparation' - dvs. tage ansvar for sin del af konflikten og undskylde overfor barnet. Ifølge Siegel og Hartzell har det negative konsekvenser for barnet, hvis der opstår brud mellem forælder og barn, som ikke bliver repareret: "Brud uden reparation fører til en stadig dybere følelse af manglende kontakt mellem forældre og barn. Vedvarende mangel på kontakt kan skabe skam og ydmygelse, der er ødelæggende for barnets spirende selvforneelse" (Siegel & Hartzell 2006, s.189). Siegel og Hartzell beskriver desuden, at det ikke kun er verbal skældud, som kan virke skadeligt på barnet, men i højere grad "nonverbale signaler" i den brudte kontakt:

Brudt kontakt, især hvad angår nonverbale signaler, adskiller vores primære emotioner fra den anden person, og vi flyder rundt og kan ikke længere fornemme vores eget sind i den anden persons sind. Vi føler os ikke længere følt, men føler os i stedet misforstået og alene. (Siegel & Hartzell 2006, s.189)

Nonverbale signaler kunne f.eks. være, hvis en mor signalerer til barnet at hun er sur ved at ignorere barnet eller vende sig væk fra barnet med sit kropssprog, frem for at sige direkte at hun er sur. Moderen er således ikke direkte i sine følelser og tillader ikke sig selv at være vred overfor barnet. I stedet forsøger hun at undertrykke sine følelser, men lykkes ikke, da hendes vrede i stedet kommer til udtryk i hendes kropssprog. Den adfærd virker for barnet endnu mere skadende, da barnet således, ifølge Siegel og Hartzell, mister forbindelsen og forståelsen til sine egne følelser, hvis det ikke forstår moderens følelser og signaler. Det understreger, at der kan være en værdi i, at barnet oplever at mor og far kan blive vrede, da barnet således lærer at forstå de følelser og derved forstå sine egne.

I teksten til opslaget skriver Blackbird følgende:

Så når børn er vanskelige for os og fællesskabet, så er det fordi de har det vanskeligt. Det er ikke for at genere os. Det er et råb om hjælp. Hjælp til i højere grad at blive set som dem, de er – i stedet for kun at blive set for, hvad de gør. (Billede 2)

Ifølge Blackbird opfører børn sig altså vanskeligt, fordi de mistrives. De kalder det et *råb om hjælp*, og forklarer at børn gør det for at få en reaktion fra forældrene, i at blive set for hvem de i virkeligheden er (Billede 2). Kigger vi på det Blackbird beskriver med udgangspunkt i Freuds teori, er den mistrivsel et udtryk for den konflikt, der opstår inde i barnet, når det begynder at lære at det skal opføre sig på en bestemt måde ud fra forældrenes og samfundets overjeg, men at den adfærd ikke stemmer overens med barnets iboende natur. Som Freud

beskriver fødes ethvert menneske med iboende drifter, og gennem opvæksten lærer barnet at undertrykke de drifter, men det tager tid, og skaber en naturlig konflikt inde i barnet ift. at tilpasse sig inde for det ideal som der forventes. Barnet lærer at undertrykke det'et, men som kompensation for det, vil barnet naturligt udtrykke de følelser, det har svært ved at rumme, på en anden måde, bl.a. ved at opføre sig vanskeligt og skeje ud. Når Blackbird skriver at børn er "vanskelige" er det med Freuds øjne et udtryk for den iboende adfærd som barnet længes efter at udtrykke.

Instagram opslag 3

Det tredje opslag fra Blackbird, er et citat fra en dreng på 5 år, hvor han siger følgende: "Hvis jeg ikke må være ked af det udenpå, bliver jeg ked af det indeni" (Billede 3). Formålet med opslaget er at pointere, hvor vigtigt det er, at børn har lov til at have deres følelser. Læser vi teksten, der er skrevet til opslaget, beskriver de, hvordan børn har brug for at blive mødt i deres følelser for at opleve mental balance: "Når vi opfordrer et barn til at skubbe en følelse væk, kommer barnet blot mere ud af balance" (Billede 3). Ifølge Blackbird er det vigtigt, at børnene oplever, at de har lov til at være kede af det, frustrerede og vrede og de har i den proces ikke brug for at blive talt til fornuft eller blive moraliseret af forældrene. Tager vi udgangspunkt i Freuds teori om menneskets fortrængning, er det en tankegang som vil styrke barnet. Som beskrevet mener Freud, at den konstante fortrængning mennesket lever under medfører en mistrivsel. Vi tolker således, at hvis den ophobning af fortrængning ikke kan komme til udtryk gennem følelser såsom vrede og aggression, vil det skabe en endnu større ubalance og mistrivsel i mennesket. Dvs. jo mere vi giver os selv og hinanden lov til at vise følelser, vrede, frustration og aggression, jo mere vil vi opleve balance, som Blackbird også beskriver.

Den *moralisering* som Blackbird nævner, tolker vi som værende den samme form for moralisering, som Freud beskriver, karakteriserer det moderne samfund. Voksne agerer barnets overjag og moralisere barnet og fortæller hvor vidt dets følelser er tilladte at have eller ej. Vi har alle hørt frasen: "Der er ingen grund til at være ked af det". Vi "lærer" så at sige gennem opdragelsen, hvornår vores følelser er passende og hvornår de skal pakkes væk, og som oftest, når vi befinder os i det offentlige rum, i socialiseringen med andre mennesker, er negative følelser såsom vrede, frustration, det at være ked af det næsten aldrig passende ifølge samfundets normer. Blackbird mener, ligesom Freud, at den moralisering forstyrrer barnets udvikling: "Barnet lærer sig ikke at have med deres følelser at gøre, hvis vi undertrykker dem. De lærer sig i stedet at følelserne er til besvær, eller at de er farlige og skal undertrykkes" (Billede 3). På sigt vil barnet således udvikle et jeg-ideal - en selvforståelse om at det ikke bør

udtrykke sine følelser. Barnet vil altså gennem jeg-idealet opstille regler og forventninger til sig selv om, hvordan det skal opføre sig. Barnet oplever således ikke kun et ydre pres fra samfundet, men også et indre pres i form af en indre forventning til sig selv om, hvordan det bør opføre sig med udgangspunkt i, hvad det har lært gennem sin opvækst.

For at undgå dette, mener Juul at forældrene må påtage sig et ansvar og sætte det gode eksempel for barnet og vise, at alle følelser er okay. Juul beskriver, at det er afgørende for børnenes sundhed, at de voksne:

(...) løber den risiko at opføre sig som mennesker af kød og blod og være ægte: Individer med alle tænkelige følelser og reaktioner inklusiv de irrationelle. Med andre ord: at voksne tør risikere at være sårbare, levende og så autentiske som muligt. (Juul 2013, s.33)

Et barn spejler sig i sine forældre, så hvis barnet ikke ser forældrene være vrede, kede af det, råbe osv. lærer barnet ikke at dens slags følelser er tilladt. Som Blackbird beskriver i teksten til opslaget vil konsekvensen være, at hvis barnet lukker ned for nogle af sine følelser, vil der være dele af barnets selv, som det ikke vil have adgang til (Billede 3). Det taler ind i Freuds topografiske personlighedsmodel, at der er dele af psyken, som vi undertrykker, og derfor ikke er bevidste om.

Analyse af vuggestuers læreplaner

Vuggestuen Carl Nielsen

Vuggestuen Carl Nielsen beskriver deres pædagogik således: ”Som rollemodeller er vi opmærksomme på den daglige omgangstone. Vi er lyttende og optaget af at skabe god stemning uanset aktiviteten; når vi putter, spiser, leger, taler med forældre og kolleger.” (Vuggestuen Carl Nielsen 2020, s.5). Med udgangspunkt i vuggestuens læreplan fremstår det tydeligt, at de benytter sig af den anerkendende pædagogik. Læreplanen er således med til at opstille et ideal for den pædagogiske praksis, hvad der forventes af pædagogerne arbejde og hvordan de skal agere med børnene. Rammerne for læreplanen stammer fra den lovændring der kom i 2018 fra Børn- og Undervisningsministeriet, som pålagde alle daginstitutioner at følge de 12 læringsmål (Børne- og Undervisningsministeriet 2023). Den lovændring er således med til at skabe et særligt ideal for alle pædagoger i landet, som en rettesnor for hvad der definerer god pædagogik. Juul vil mene, at den nye lovændring er med til at skabe et ideal for, hvordan voksne må vise sig selv over for børnene, og den er således bevidst med til at forstærke et romantisk perspektiv på pædagogikken i praksis (Juul 2013, s.29). Ifølge Freud, skaber den

anerkendende pædagogik et jeg-ideal for pædagogerne, da de bliver pålagt en bestemt måde at skulle opføre sig på og underlagt nogle særlige regler som de skal håndhæve i deres arbejde. Det voksen-ideal påvirker børnenes opdragelse, læring og udvikling, da de på sigt vil blive pålagt de samme normer og regler for deres opførelse. Med udgangspunkt i Freuds teori om jeg-idealer kan det derfor diskuteres, om de 12 læringsmål på den ene side er med til at skabe et jeg-ideal for, hvordan alle i samfundet skal ende med at blive eller på den anden side om de er med til at støtte og anerkende børnene på bedst mulig vis.

I læreplanen beskrives det ligeledes hvilke forventninger der stilles til børnene i vuggestuen:

Gennem dagens opgaver og rutiner er vi opmærksomme på, at børnene inddrages i det, de har forudsætninger for. De inddrages i de daglige rutiner som at dække bord, hente madvogn, hente vasketøj, sætte legetøj på plads. Ved at opfordre børnene til at hjælpe til f.eks. ved måltiderne, bliver de automatisk en del af et fællesskab og samtidig opmærksomme på vores traditioner og kulturen i et måltid. (Vuggestuen Carl Nielsen 2020, s.5)

Ved at børnene bliver opfordret til at skulle hjælpe til i forskellige aktiviteter, så skabes der et jeg-ideal ud fra, hvordan pædagogerne forventer at børnene skal opføre sig – i dette tilfælde, at de skal være en aktiv del af den kultur, som der er blevet skabt i vuggestuen. Jeg-idealet som de voksne har fået fra læreplanerne, bliver således videreført til børnene. Det gør at, børnene får skabt et jeg-ideal for hvordan de skal opføre sig, bl.a. at de skal være deltagende i forskellige, daglige aktiviteter. Freud vil mene, at det vil være med til at forstærke en fortrængning i barnet, og derved øge en risiko for at barnet ender i mistrivsel senere. Det vil ske grundet, at jeg-idealet er med til at skabe et pres, som ligger uden for barnets egen naturlige adfærd. Ifølge Juul skal pædagogerne ikke være så bange for at afvige fra læreplanen og vise børnene at de også kan begå fejl. Ved at børnene ser, at pædagogerne er autentiske, vil det være med til at styrke barnets selvopfattelse og dermed opleve virkelighedens kaos, og hvordan den kan håndteres (Juul, 2013 s. 33).

Usserød Vuggestue

I Usserød vuggestues lærerplan beskrives en pædagogisk praksis, hvor barnet bliver mødt med anerkendelse og omsorg. Pædagogerne har fokus på værdier såsom medbestemmelse, demokrati, nysgerrighed og nærvær: ”Vi bakker op om børnenes initiativ, fantasi og virkelyst, og motiverer dem til at søge nye udfordringer og legefællesskaber” (Usserød Vuggestue 2020, s.9). Usserød vuggestues læreplan er således et eksempel på det som Henrik Jensen beskriver, hvor opdragelsen har ændret sig fra ”traditionelle faderlige værdier” mod ”traditionelle moderlige værdier” (Jensen 2006, s.9). Børnene bliver ifølge Jensen således ikke opdraget til,

hvad de har pligt til at gøre, men derimod hvad de har lyst til at gøre, og det medfører, ifølge Jensen, et tab af kultur, normer og autoritet, som ikke er til gavn for hverken børnene eller samfundet.

Den anerkendende pædagogik som anvendes i Usserød vuggestue, har fokus på det enkelte barns behov. Det er således et eksempel på den ”pænhedspædagogik” som Juul er kritisk overfor, hvor alt skal fremstå unaturligt godt og hvor alle skal hjælpes ad, ingen er uvenner og alle bidrager med noget (Juul 2013, s.29). I læreplanen beskrives det hvordan børnene skal medinddrages i beslutningerne, og at deres mening skal blive hørt. Børnene skal have mulighed for at vælge aktiviteter til og fra, og skal således ikke føle sig tvunget til noget. Erik Fromm stiller dog spørgsmålet, om en pædagogik uden brug af tvang overhovedet er mulig? (Fromm 2003, s.18). Som nævnt mener Fromm ikke at det moderne samfund og den moderne opdragelse er præget af mindre autoritet, han mener derimod blot at autoriteten har ændret sig fra en åbenlys autoritet til en anonym autoritet (Fromm 2003, s.18). Fromm vil derfor mene, at til trods for vuggestuens børnevenlig, pædagogiske tilgang, er det stadig en pædagogik præget af regler, forventninger og krav til børnene. De forventninger bliver blot præsenteret for barnet gennem en *psykisk manipulation*. Pædagogerne får f.eks. børnene til tro at de har et frit valg, eller at de selv har valgt en bestemt aktivitet, hvor den måske var påduttet fra pædagogernes side. Spørgsmålet er, hvad det gør ved barnet ikke at møde de tydelige åbenlyse autoriteter? Som Fromm beskriver, skaber det en udfordring for barnet, hvis der ikke er nogen det kan gøre oprør mod, da barnet har brug for modstanden for at udvikle sit selv (Fromm 1982, s.113).

Juul ville mene at den anonyme autoritet er endnu et eksempel, hvor pædagoger spiller et skuespil, og således ikke viser den oprigtige side af hvad de mener, og som han beskriver, er det ikke det børnene har brug for (Juul 2013, s.20). Som Juul beskriver, kan kærlighed komme til udtryk i alle følelser (Juul 2013, s.13) Det er ikke kun mulige at udøve omsorg overfor barnet ved at møde det i øjenhøjde, være demokratisk og give det medbestemmende. Man kan også møde barnet med omsorg og anerkendelse ved at være tydelig i sin autoritet og sætte tydelige grænser og forventninger til barnet. Derudover er det en regel i Usserød Vuggestue at pædagogerne ikke må skælde børnene ud og derved heller ikke udvise vrede eller aggression foran børnene. Pædagogerne skal derfor være bevidste om, hvordan de fremstiller sig selv foran børnene og hvilke sider de viser af sig selv. De skal således gennem hele deres arbejdsdag gøre sig umage for at undertrykke det’et, og primært lade overjeg’et styre deres adfærd overfor børnene. Den form for skuespil, som Juul kalder det, mener han netop er et problem, da det ikke giver børnene et oprigtigt billede af hvordan følelser opleves og håndteres (Juul 2013, s.

33). Derfor vil det kunne diskuteres, om pædagogerne i vuggestuerne overhovedet er gode rollemodeller overfor børnene, da de netop ikke lærer børnene hvordan virkeligheden er eller hvordan ægte følelser ser ud, grundet det pres pædagogerne oplever, fra den opstillede læreplan.

Analyse af Sigsgaard

Sigsgaard børnesyn vs. Freuds børnesyn

Sigsgaards pædagogiske synspunkter står i en stærk kontrast til Freuds psykoanalytiske blik på opdragelsen. En af årsagerne til det er, at de tilslutter sig hver deres børnesyn. Sigsgaards tilgang til opdragelse baserer sig på et positivt børnesyn, hvor barnet bliver anset for værende iboende god. Som Sigsgaard beskriver, er der ikke noget i barnet som er ondt: "I vores kultur betragtes børn heldigvis meget sjældent som onde – men pædagoger kan godt betragte børns handlinger som ondskabsfulde" (Sigsgaard & Abildgaard 2019, s.52). Sigsgaard pointerer således, at selvom børn kan finde på at handle *ondt*, så vil intentionen bag handlingen aldrig være ondskabsfuld. Han mener derimod, at når børn gør *onde* ting, er det fordi barnet selv har ondt. Dvs. hvis et barn har ondt inden i, og ikke bliver mødt i sine følelser af en voksen, kan det finde på at være udadreagerende. Sigsgaard pointerer således, at den voksne ikke bør se barnets handlinger som onde, da den voksne ikke kender intentionen bag handlingen. Sigsgaard mener derimod at barnet er iboende socialt og har en naturlig nysgerrighed og er vidensbegærlig (Meyhoff 2011).

Freuds teori bygger på den forståelse at mennesket fødes med to iboende drifter: Seksualdriften og aggressionsdriften (Freud 2001, s.60). Freud mente således at mennesket har en iboende ondskab og en aggression som befinder sig i det'et, som det skal lære at undertrykke. Den holdning fremstår meget kontroversiel overfor nutidens anerkendende børneforståelse. Det er her værd at tage for øje, at Freud udarbejdede sin psykoanalytiske teori i mellemkrigstiden mellem 1. og 2. verdenskrig, og derfor selv har erfaret mennesket udøve onde handlinger. Freuds teori bygger således på en dyster subjektforståelse hvor selv barnet tillægges antisociale instinkter. Derfor er Freuds teori bygget op omkring den forståelse at barnet tidligt i opdragelsen skal lære at undertrykke disse drifter.

Pædagogikkens formål

Sigsgaard er fortalere for en anerkendende pædagogisk tilgang med fokus på barnets læring og udvikling, og hvor skældud ikke benyttes. Sigsgaard mener at skældud kan have store fysiske og psykiske problemer for et barns udvikling og læring, og bør derfor ikke være en del af pædagogikken, som bliver udført i daginstitutioner. Det begrundes Sigsgaard med, at der ikke

bliver begrundet over for barnet, hvorfor det får skældud (Sigsgaard 2002, s.104). Sigsgaard giver et eksempel på, at det samme gør sig gældende hvis du sætter et barn ved et bord og forventer det kan holde bordstik, men som Sigsgaard siger, hvordan skal barnet vide, hvorfor det skal sidde pænt ved bordet at spise, hvis en voksen ikke har forklaret hvorfor barnet skal gøre det? (Sigsgaard 2002, s.104). Derudover mener Sigsgaard at pædagoger der anvender skældud som en del af deres pædagogiske arbejde, er dem, som selv har oplevet at få skældud i sin barndom. Det er den måde den voksne har lært at håndtere situationer på, og dermed forsøger at bevare en form for kontrol over barnet ved at skælde det ud (Sigsgaard 2002, s.106). Det samme gælder når den voksne vælger at sætte grænser op for barnet, så vil det ifølge Sigsgaard være, fordi at den voksne vil have kontrollen tilbage, men det leder blot til, at barnet får krænket sine rettigheder (Sigsgaard 2002, s. 104-105).

Med udgangspunkt i Freuds teori kunne man derimod sige, at det ikke at skælde ud kan være skadeligt for både barn og voksen, da det at holde vreden og aggressionen tilbage øger en fortrængning i mennesket. Ifølge Freud lever mennesket under kulturens byrde i en konstant fortrængning, og netop den fortrængning medfører mistrivsel, særligt hvis den fortrængte energi ikke har nogle muligheder for at komme til udtryk. Der er så meget vi konstant skal fortrænge, ikke blot vores adfærd, men også vores tanker. Det er alt det ubevidste, som kommer inde fra det'et. Med udgangspunkt i Freuds teori kunne man tænke, at hvis vi gav plads til drifterne, lysterne, frustrationerne og aggressionen – alt det vi normalt gemmer væk - ville vi måske være lykkeligere mennesker? Det ville i hvert fald give mennesket en mulighed for at komme af med den fortrængte energi, som befinder sig inde i os. Som Freud udtaler, har vi som mennesker i et civiliseret samfund givet afkald på vores lykke (Freud 1999, s.65). Hvis det lykkedes os at udvikle et samfund, hvor vrede, aggression og skældud var mere velanset, ville vi så være mere balancerede mennesker med en større grad af trivsel? At skælde ud både svækker og styrker vores relationer. Vreden og aggressionen går ud over vores egen selvfølelse, men samtidig styrker det også vores egen selvfølelse, når vi tillader os selv at være tydelige i vores grænser og vores følelser. Hvilken påfører mest kvalitet til livet, og hvilken har den største konsekvens for menneskets trivsel? Det har vi ikke et endeligt svar på endnu. Men vi ved, at der opstår et modsætningsforhold mellem to uforenelige behov – behovet for at venlighedens pædagogik og aggressionens frihed.

Konklusion

Anerkendende pædagogik er i dag den mest udbredte pædagogiske praksis. Både i de private hjem og i offentlige institutioner. Den er karakteriseret ved at se det enkelte barn for hvem det er, og derved gennem omsorg og anerkendelse fremme barnets udvikling og læring. Opdragelsen har på papiret således aldrig været bedre, men samtidig har mistrivsel blandt børn og unge aldrig været højere. Vi var i dette projekt nysgerrige på at undersøge om der kunne være en årsagssammenhæng mellem den anerkendende pædagogik og børn og unges mistrivsel. Er der noget ved den anerkendende pædagogik, som gør, at børn ikke kan stå imod de udfordringer de møder i nutidens samfund?

Når vi analyserer diskurser fra den anerkendende pædagogik ud fra et psykoanalytisk perspektiv, opstår der på mange måder et modsætningsforhold mellem de to. Formålet med den anerkendende pædagogik er at støtte barnets udvikling, hvorimod opdragelsens formål, ud fra et freudiansk perspektiv, uundgåeligt er at fortrænge barnets iboende drifter. Den anerkendende pædagogik og psykoanalysen er således uenige om opdragelsens grundlæggende formål, og psykoanalysen vil således aldrig kunne forene sig fuldt ud med den anerkendende pædagogiks praktiske udførelse.

Med udgangspunkt i den psykoanalytiske analyse vi har foretaget af diskurser om den anerkendende pædagogik kan vi konkludere, at der ud fra et freudiansk perspektiv er nogle elementer i den anerkendende pædagogik, som ikke giver børnene hvad de har brug for. Den anerkendende pædagogik bygger grundlæggende på nogle gode værdier såsom omsorg, respekt, anerkendelse, inklusion og demokrati. Det er alt sammen værdier som er vigtige i mødet med ethvert barn. Men ud fra et psykoanalytisk perspektiv er den anerkendende pædagogik simpelthen *for* god, *for* børnevenlig, *for* mild. Den opbygger ubevidst et opdragelsesideal som forældre og pædagoger desperat forsøger at leve op til, hvor de altid skal udvise overskud og forståelse overfor barnet, og altid undertrykke egne følelser og frustrationer, i kampen om aldrig at skælde ud. På samme måde opstiller den anerkendende pædagogik et ideal for barnet, hvor det opdrages til at skulle være og opføre sig på en bestemt måde. Et ideal om at vi altid skal være ordentlige og flinke ved hinanden, og når mor og far ikke bliver vrede, så er det vel heller ikke okay for barnet at blive vred? Den anerkendende pædagogik fremstår simpelthen *for perfekt* og giver således ikke plads til alle de grimme, vrede, aggressive følelser. Den nødvendiggør derimod en endnu større fortrængning i mennesket, og ud fra et psykoanalytisk perspektiv kan vi risikere, at netop den øgede fortrængning skaber en endnu større grad af mistrivsel. Som mennesker er der så meget vi fortrænger konstant. Der er så mange regler vi skal følge og krav vi skal leve op til. Freud vil sige at det er den pris vi

betaler for at leve i det civiliserede samfund. Men den anerkendende pædagogik er så at sige ikke *anerkendende* nok. Den anerkender nemlig ikke at vi som mennesker har brug for at vise hele spekteret af vores følelser - alle farverne og alle nuancerne.

Forestillingen om “den gode opdragelse” må derfor findes et sted i midten – imellem en anerkendende pædagogik som ser barnet, mødet barnet, forstår barnet og anerkender barnet og en opdragelse som giver plads til aggressionen, frustrationen og vreden. Den ideelle opdragelse findes måske i det vi vil kalde den autentiske opdragelsen. Dvs. en opdragelse som rummer barnet præcis som det er med alle dets følelser, frustrationer, usikkerheder, fantasier, aggressioner og unikke kvaliteter. Det er en opdragelse hvor hverken barnet eller den voksne skal være perfekt, men hvor ambitionen derimod er at være så autentisk som mulig. Hvor den voksne viser alle følelser og sætter et eksempel for, hvordan de håndteres på en sund og balanceret måde. Det er en opdragelse, hvor forventningerne til både forældre og børn har gennemgået et realitetstjek. Ved at implementere en mere autentisk opdragelse er intentionen således at sænke de forventninger der stilles til forældrene, i forhåbningen om, at der bliver skabt et mildere jeg-ideal inde i dem selv, men også sænke forventninger til, hvad barnet skal leve op til.

En sådan opdragelsesændring kan ikke kun ske hos den enkelte. Det kræver derimod at der sker en kollektiv ændring i hvordan vi forstår barnet og dets iboende behov og hvordan vi forstår os selv og vores behov. Vi er nødt til, på et samfundsniveau, at nå til den erkendelse at tillade hinanden at være mere virkelighedsnære - både overfor os selv men også i relationen til hinanden. Betyder det så generelt at vi bare skal forvente mindre af hinanden som mennesker og tillade at vi opfører os *dårligere* overfor hinanden? Både ja og nej. For ved netop at tillade en mere autentisk adfærd, tillader vi hinanden at blive set og accepteret, præcis som vi er, og findes der en kærligere handling end netop det?

Vi har i dette projekt analyseret udvalgte diskursive eksempler af den anerkendende pædagogik med psykoanalytiske perspektiver. Vi har således kun udvalgt en lille del af virkeligheden og undersøgt den ud fra ét perspektiv – nemlig psykoanalysen. For at opnå en fyldestgørende vurdering af den anerkendende pædagogik vil det være nødvendigt at vurdere den ud fra flere forskellige teoretiske vinkler, da de vil kunne bidrage med hver deres syn på opdragelsen. Vores undersøgelse er således blot et lille bidrag til et meget stort spørgsmål, som kræver en større og omfattende undersøgelse netop, hvordan giver vi børn de bedste forudsætninger for at klare sig gennem livet? Ikke desto mindre er det et vigtigt spørgsmål at sætte på dagsordenen. Mistrivslen blandt børn og unge er alarmerende høj. Der er mange forskellige parametre der spiller ind og har en indvirkning på hver sin måde, men vi må se på, hvad vi selv kan gøre, for

at forbedre dette. Der er tydeligvis noget som går skævt i vores samfund. Vi er nødt til at nå til den erkendelse, at hvis vi skal forsøge at bryde det negative mønster, og nedbringe mistrivsel blandt børn og unge, må vi revurdere den måde vi ser børnene på, agerer overfor dem på og taler om dem på. Vi kan ikke fortsætte som vi har gjort hidtil, for så kommer vi ingen vegne.

Litteraturliste

- Blackbird Institute (2023). *Om Blackbird Institute*. Lokaliseret d. 30.05.23 på:
<https://blackbirdinstitute.dk/about/>
- Børne- og undervisningsministeriet (2023). *En styrket pædagogisk læreplan*. Lokaliseret d.18. maj 2023 på: <https://www.uvm.dk/dagtilbud/love-og-regler--formaal-og-aftaler/aftalen-om-staerke-dagtilbud/en-styrket-paedagogisk-laereplan>
- Børns Vilkår (2020). *Børns oplevelse af skældud i børnehaven*. Lokaliseret d.30.05.23 på:
https://bornsvilkar.dk/wp-content/uploads/2020/11/Boernehave_rapport_nov_2020_WEB_print.pdf
- Davis, M. & Wallbridge, D. (1981). *En introduktion til D. W. Winnicotts arbejde*. Hans Reitzels Forlag, København.
- Ebdrup, N. (2015). *Psykoanalysen har aldrig været stor på universiteterne*. Lokaliseret d.27.05.23 på: <https://videnskab.dk/kultur-samfund/psykoanalysen-har-aldrig-vaeret-stor-paa-universiteterne/>
- Freud, S. (1962). *The Ego and the Id*. The Hogarth Press, London.
- Freud, S. (1999). *Kulturens Byrde*. Hans Reitzels Forlag, København
- Freud, S. (2001). *Psykoanalysen i grundtræk*. Det lille forlag, Hellerup.
- Freud, S. (2004). *Psykoanalyse – samlede forelæsninger*. Hans Reitzels Forlag, Viborg.
- Fromm, E. (1982). *Det sunde samfund*. Hans Reitzelz Forlag, København
- Fromm, E. (2003). *Forord til Summerhill skolen*. (2. Udg.) Hans Reitzels Forlag, København.
- Gitz-Johansen, T. (2011). *Pædagogik mellem tilpasning og vækst*.
- Holstein, B.E., Henriksen, T.B., Rayce, S.B., Ringsmose, C., Skovgaard, A.M., Teilmann, G.K., Væver, M.S. (2021). *Mental sundhed og psykisk sygdom hos 0-9-årige børn*. Tilgået d.30.05.23 på: <https://vidensraad.dk/rapport/mental-sundhed-og-psykisk-sygdom-hos-0-9-aarige-boern>
- Hyltdgaard, K. (2010). *Pædagogiske umuligheder. Psykoanalyse og pædagogik*. Aarhus Universitetsforlag, Aarhus
- Jeppesen, P., Obel, C., Lund, L., Madsen, K.B., Nielsen, L., Nordentoft, M. (2020). *Mental sundhed og sygdom hos børn og unge i alderen 10-24 år – forekomst, fordeling og forebyggelsesmuligheder*. Tilgået d.30.05.23 på:
<https://vidensraad.dk/rapport/mental-sundhed-og-sygdom-hos-boern-og-unge-i-alderen-10-24-aar-forekomst-udvikling-og>

- Jensen, V. B. (2002). *Hold så op med at skælde ud*. Tilgået d.30.05.23 på:
<https://bupl.dk/boern-unge/find-artikler/hold-saa-op-med-skaelde-ud>
- Jensen, V. B. (2005). *Anerkendende relationer; Det får det bedste frem i mennesker*. Tilgået d. 30.05.23 på: <https://bupl.dk/boern-unge/find-artikler/hold-saa-op-med-skaelde-ud>
- Juul, J. (2013). *Aggression – en naturlig del af livet*. Akademisk Forlag, København.
- Jensen, H. (2006). *Det faderløse samfund*. People's Press.
- Jørgensen, C. R. (2017b). *Socialpsykologisk perspektiv*. I Simonsen, E. & Møhl, B. Grundbog i Psykiatri. Hans Retizelz Forlag.
- Jørgensen, P. S. (2017a). *Robuste Børn*. Kristeligt Dagblads Forlag.
- Jørgensen, P., S. & Christensen, R. S. (2011). *Den fleksible familie*. I Gundelach, P. Små og store forandringer Danskernes værdier siden 1981. Hans Reitzels Forlag
- Kamp, M. (2009) *Det pædagogiske Danmarkskort: Relationerne dominerer og læring vokser*. Tilgået d.30.05.23 på: <https://bupl.dk/boern-unge/find-artikler/det-paedagogiske-danmarkskort-relationerne-dominerer-og-laering-vokser>
- Køppe, S. (2014). *Humanistisk videnskabsteori - psykoanalyse*. (3. Udg.). Lindhart og Ringhof, København.
- Lynge, B. (2008). *Anerkendende pædagogik*. 3. oplag. Psykologisk Forlag.
- Loannou, L. R. (2011). *Skældud forbydes i institutioner*. Tilgået d.30.05.23 på:
<https://nyheder.tv2.dk/2011-04-09-skaeldud-forbydes-i-institutioner>
- Marcuse, H. (1970). *Eros og civilisationen*. Gyldendal, København
- Meyhoff, T. K. (2011). *Daginstitutioner skal være fri for skældud*. Tilgået d.29.05.23 på:
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/daginstitutioner-skal-vaere-fri-skaeldud>
- Millot, C. (2010). *Antipædagogen Freud. Psykoanalyse og opdragelse*. I: Hyldgaard, K., Pædagogiske Umuligheder. Aarhus Universitetsforlag, København
- Olsen, O. A. (1988). *Ødipus-komplekset*. Hans Reitzels forlag, Viborg.
- Ottosen, M. H., Andreasen, A. G., Dahl, K. M., Lausten, M., Rayce, S. B., & Tagmose, B. B. (2022). *Børn og Unge I Danmark - Velfærd og trivsel*. VIVE, København
- Rasmussen, R. (2010). *Psykoanalyse – et videnskabsteoretisk perspektiv*. 1. udgave. Forlaget Drift
- Rosenberg, Raben (2023). *Neurose*. Tilgået d.27.05.23 på:
<https://denstoredanske.lex.dk/neurose>
- Siegel, D.J. & Hartzell, M. (2006). *Forældre indefra. Om forældres selvindsigt og børns trivsel*. Akademiske Forlag, København.
- Sigsgaard, E. (2002). *Skældud*. 5. udgave. Hans Reitzels Forlag.

Sigsgaard, E. & Abildgaard, C. (2019). *I stedet for skældud. Veje til at forebygge og mindske skældud i dagtilbud*. Akademisk Forlag, København.

Sundhedsstyrelsen (2022). *Danskernes sundhed – Den nationale sundhedsprofil 2021*.

Tilgået d. 30.05.23 på: <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2022/Sundhedsprofil/Sundhedsprofilen.ashx>

Usserød Vuggestue (2020). *Pædagogisk læreplan for Bevægelsesinstitutionen*. Tilgået

d.30.05.23 på: <https://usseroedvuggestue.dk/wp-content/uploads/2021/10/Usseroed-Vuggestue-paedagogisk-laereplan-2020.pdf>

Varming, O. (2016). *Opdragelse*. Tilgået 30.04.23: <https://denstoredanske.lex.dk/opdragelse>

Vuggestuen Carl Nielsen (2020). *Pædagogisk læreplan for KLYNGE IØB-I*. Tilgået

d.30.05.23 på: https://vuggestuencarlNielsen-kk.aula.dk/sites/vuggestuencarlNielsen-kk.aula.dk/files/arkiv/Download_filer/Ny%20styrket%20I%C3%A6replan%20-%20Carl%20Nielsens%20vuggestue1%2022.pdf